

Ljubljana, 1./V. 1922. — II./17.

Emil D. Stefanović
lastnik in odgovorni urednik.

1. majnik 1922.

Brezpraven je danes proletariat Jugoslavije, zaslužjen. Razpuščene so delavske strokovne organizacije, ki niso hotele biti samo podporna društva, marveč razredne bojne organizacije celokupnega jugoslovanskega proletariata proti združenemu kapitalu. Ker so pogumno in neustrašeno branile delavske množice pred izkoriščanjem in ker so ščitile vsakega posameznika v dnevnem boju, so jih razpustili, četudi so združevale ogromno večino jugoslovanskega delavstva. In da bi ostale delavske množice brez zaupnikov in brez voditeljev, so razkropili zaupnike in voditelje na vse strani, jih vrgli v ječe, pregnali v domovinske občine in jim vzeli vsakdanji zaslužek, vzeli so jim možnost dela in poštenega zaslužka.

Zakonite zastopnike proletariata v parlamentu in po občinah so pogнали proti ustavi, ki naj bo pravna podlaga vsake države in jim vzeli pasivno volilno pravico. Obsodili so jih na molk, zabranjeno jim je, da bi stopili med množice proletariata. Eni žive v prognanstvu in bedi po svojih domovinskih občinah, drugi leže po ječah.

Ogromna večina jugoslovanskega proletariata je že preko leto dni brez politične in brez strokovne organizacije. Zakon za zaščito države je oropal jugoslovanski proletariat vseh državljskih pravic. Na milost in nemilost je danes predan jugoslovanski delavec samovoljni neodgovornih policijskih organov, ker on je brez zaščitnikov v javnih zastopih in brez organizacij. Delodajalec lahko nekaznovano izkorišča jugoslovanskega delavca. Posledica tega je, da delodajalec samovoljno podaljšajo osemurni delavnik in proglase za hujskača onega, ki se temu upira. Draginja raste iz dneva v dan, dočim so ostale mezde na isti višini, v veliki meri pa so se še celo pomanjšale. Socialna zakonodaja je samo na papirju in še one socialno politične pridobitve iz preteklosti, za katere se je borilo delavstvo desetletja, so zgubljene in uničene. Važne delavske socialne institucije prihajajo v roke delodajalcev.

Zaslužjen in brez zaščite je danes jugoslovanski proletariat. In v tem stanju prihaja prvi maj, praznik delavskega vstajenja, praznik dela na vsem širnem svetu. Brez svobode in brez veselja je naš prvi maj. Sami stojimo, obdani od sovražnikov. Prepuščeni smo samim sebi, brez prijateljev smo. Z vso krutostjo čutimo na lastni koži resnico, ki jo je že napisal naš veliki učitelj Karl Marks:

osvobojenje proletariata bo delo proletariata samega.

Samim se moramo bojevati za najpriprostejše državljske pravice. Nebroj prepovedanih shodov priča o tem, da za jugoslovanski proletariat ni svobode združevanja. Zatvoritev strokovnih organizacij priča, da jugoslovanski proletariat nima svobode gospodarskega in političnega združevanja. Ustavitev nebrojnega števila delavskih listov priča, da za delavstvo ni svobode tiska in še manj svobode besede. Zakon za zaščito države prepoveduje štrajk, edino bojno sredstvo, ki ga ima delojemalec proti podjetniku. Ni je danes dežele na svetu razen Rumunije, naše zaveznice, kjer bi bilo delavstvo tako brezpravno kakor v Jugoslaviji.

Edini prijatelj in zaščitnik jugoslovanskega proletariata je svetovni proletariat.

Močan je bil svetovni proletariat neposredno po svetovni vojni, vzemal je trdnjavo za trdnjavo. Ogromna je bila njegova politična moč. Strgano in slabotno je bilo podjetništvo. Toda iz Japonske preko Amerike in Anglije je prišla svetovna gospodarska kriza. Milijoni delavcev so vrženi na cesto, prišla je beda in glad, najmogočnejša zaveznika kapitalizma. Svetovni imperialistični kapitalizem je pričel ofenzivo proti delavstvu, da zvali bremena posledic svetovne vojne na ramena širokih plasti delovnega ljudstva. Ogromna razdejanja in strašne izgube na ljudeh. Versajski mir s svojimi ogromnimi bremenami za nemško delovno ljudstvo,

razdejanje in blokada Rusije so razdejala svetovno gospodarstvo in povzročila gospodarsko krizo, kakršne doslej še ni doživel kapitalistični svet. Na račun delavstva se naj zopet upostavi stari kapitalistični režim izkoriščanja. Zato ofenziva celega kapitalističnega sveta proti delavstvu in njegovim povojnim socialnim in političnim pridobitvam. Pod ogromnim pritiskom združenega kapitala in organizacije kapitalističnih držav je delavstvo na umiku.

Znižujejo se mezde vsepovsod, odpravlja se osemurni delovnik, sabotirajo se socialno-politične pridobitve.

Da bi ta boj še bolj odločno organizirali, zato so sklicale kapitalistične države genovsko konferenco, kjer hočejo zaviti vrat proletarski svobodi. Zato so povabili tja tudi proletarsko Rusijo, da bi prisostvovala rabelskemu delu in da bi zgubila na onem ugledu, ki ga uživa med svetovnim proletariatom. V Genovi so hoteli proletarsko Rusijo pribiti na križ. Toda Rusija se je postavila odločno v bran kljub gladi in kljub trpljenju in pomanjšanju, ki ga danes trpi ruski proletariat. Proletarska Rusija hoče ohraniti pridobitve proletarske revolucije in jih braniti proti vsem imperialističnim poskusom kapitalističnih držav, ki bi se rade znebile proletarske Rusije, ki jim je silno na potu, ker se dobro zavedajo, da je danes proletarska velesila na vzhodu, ki odločilno vpliva na potek genovske konference, najmogočnejša opora svetovnega proletariata proti kapitalistični ofenzivi. Proletarska Rusija se bori danes proti gladi in za priznanje.

V Berlinu so se sestali delegati vseh treh delavskih Internacional, da se posvetujejo o možnosti, da se postavi enotna fronta proletariata na celem svetu proti kapitalistični ofenzivi. Kljub vsem velikim težočam so našli, da ima *svetovni proletariat* kljub svoji razcepljenosti vendar nekaj skupnih vidikov, za katere se *more boriti v eni fronti* in to je boj za *osemurni delavnik* in boj proti nezaposlenosti, zlasti pa boj za *pridobitve ruske revolucije, za gladujočo Rusijo in navezovanje političnih in gospodarskih stikov vseh držav s sovjetsko Rusijo.*

Brez dvoma velika so nasprotstva med proletariatom in ta se ne bodo odpravila od danes na jutri. Toda ta nasprotstva ne smejo voditi v medsebojno sovraštvo. *Kljub vsem nasprotstvom se naj nikdar ne pozabijo interesi proletariata, ki so skupni vsem, naj pripada potem tej ali oni internacionali.*

Jugoslovanski proletariat se bori danes za najprimitivnejše državljske pravice, to ni več defenziva, marveč to je boj za življenje. V tem boju treba strniti proletarske vrste. V tem znamenju se mora proslaviti letos prvi maj. *Sodrug, pustite danes doma vsa medsebojna nasprotstva.* Ta dan manifestirajte enotno v celi Sloveniji. Naj počiva ta dan delo ob mogočnem Vašem klicu, sodrug, in naj slišijo vsi tisti, ki se jih tiče, da zahtevate odločno in pogumno:

1. odpravo vseh protidelavskih zakonov, zlasti pa zakona za zaščito države;
2. svobodo združevanja, zborovanja in štrajka;
3. enotno akcijo proletariata proti kapitalistični ofenzivi;
4. enotno proletarsko fronto v vsaki deželi in v internacionali;
5. da stojite na strani gladujoče Rusije, da zahtevate navezovanje gospodarskih stikov s sovjetsko Rusijo;
6. da zahtevate samoodlobo in samoupravo ljudstva.

Resna in trezna bodi letošnja manifestacija prvega maja, brez veselja in brez šuma. Da velja Vaše spoštovanje ruskim sodrugom, zbirajte za gladujoči ruski proletariat ta dan, na dan delavskega praznika.

Živel prvi maj!

Živela delavska solidarnost!

Zbirajte za gladujoče v Rusiji.

Današnja številka stane 2 Din.

Ante Šuntais:

Golgata.

Ze eno leto? Tako si vprašujem svoje srce, kadar mislim na pretekli čas, preteklo leto, preživeto pod »Obznanom«, stopajoč naprej v življenje — po trnjevi poti — boja in spoznanja.

Kod neke sanje se mi vse to zdi, a niso sanje temveč bridka resnica. Spominjam se na lanski prvi maj. S prijateljem R. ... sva šla v H. ... obiskat zavedne trpine, da ž njimi tiho proslavimo prvi maj. Proletariat je ječal in se zvijal v bolečinah. — pod policijskim režimom ter »Obznanom«. Bil je žalosten, obupan in celo nebo je žnjim tugovalo. Črni oblaki so se valili po nebu, pokrivajoč sinje nebo s temnim, težkim, neprodinim pajčolanom, zakrivajoč svetlo sonce. Bil je žalosten dan; proletarski Veliki petek. Nazaj grede naju je dohitel dež; do gležnjev sva gazila blato, mokra in trudna ter pobita sva prišla domov. Pri mojem domu sva se tiho ločila, ne da bi spregovorila kako besedo. Spogledala sva se zadnjič, eno leto je že kar te ni več med nami dragi prijatelj, in čital sem v tvojih žarečih očeh jase odgovor na tiho vprašanje moje duše. »Naprej, naprej, — do svobode«, to je bila tvoja lozinka, pod tem geslom sva se borila in to bi moral vsak proletarec znati.

Popoldan sem pohitel v dolino; žel sem iz ene kolonije v drugo; obiskoval sem tovarise, trpine — kapitalistične sužnje. Dokaj pragov sem prestopil, ali kamor sem prišel, žalost me je prehitela; — bila je že pred menoj v posetih. Moje so sedeli pri pečeh, ali pa nemirno stopali po sobah, trudni, blede, mračni — ter proklinjajoč meščansko pravico, kajti praznovanje prvega maja je bilo prepovedano. Žene so se žalostne umikale svojim možem; grudi so se jima tresle od impulzivnega joka, ko so tolažile svoje preplašene otroke.

Uboge reve, koliko so tisti dan žene prestale! Bilo je kod da bi imeli povsodi mrliča.

Kod večerni mrak je leglo to tiho gorje, ta smrtna tišina na mojo dušo.

Kolikor sem bil v stanu, sem se trudil, tu miril razburjene duhove, tu tolažil preplašene, zbegane in obupane ter jih nanovo bodril in navduševal za naš boj — za zmago delavskega razreda — za uredničenje socializma — nove proletarske družbe. A našel sem pa tudi delavce, ki so mi stavili vprašanja, pri katerih mi je krvavelo srce.

»Koliko neki časa bomo še nosili te verige, vpreženi v kapitalistični voz? Bomo vedno le ponižne sluge zvesti psi kapitalizma? Ali je to mogoče, da homo s hladnim srcem, brez boja dopustili, da bo naša kri, naša deca prodana že v mladosti izrabljanju, da se bo tudi ona zvijala pod nagajko kapitalističnih rabljev? Naj tudi naši otroci stopajo po oni poti, katero smo mi prisiljeni hoditi — do preranega groba, preklinjajoč svoje stvaritelje — roditelje. Ne! ne! do tega ne sme priti! Ali ni med nami nobenega Spartakusa II., ki bi nas poklical, zbral okoli sebe in peljal iz robstva do zmage, do končnega cilja.« Take in še več sličnih izbruhov sem slišal. Bile so strašne ure! Ukazujoče in trde so bile besede, in glas teh trpinov mi je šel k srcu. Kod vroč dih — ognja. — Mrzla groza se je valila po mojem telesu ter nazadnje objela ves moj ubogi život. Trepetal sem v strahu, kajti z menoj je govorila resnica! Zakril sem si oči, bilo

me je strah, sram, odgovoril nisem, ker odgovora nisem vedel.

Šel sem dalje s sklonjenim životom, žalosten in ubog, mislil sem, da sem sam odsekan od živega drevesa. Toda, ko sem stopal po poti, po cesti, posuti s trnjem spoznanja na Gulgato, sem spoznal, da jih je toliko kolikor je stanov, ver, ras, sre in lic. Na poti smo se srečali, spoznali, stopili eden za drugim, napravila se je vrsta, romarska procesija in vsak je nesel svoj križ, eden večjega, drugi manjšega; pred nami je pa stopal Krist zaviti v krvavo rdeči plašč, opotekajoč se pod pezo svojega bremena — križa. Kolikor smo bolj hodili, toliko več nas je bilo; cela armada romarjev. Krist nas je vodil iz enega kraja v drugega, iz ene dežele v drugo, iz enega sveta v drug svet. Gazili smo preko močvirja, preko hribov, skozi uboga kmečka sela in mesta. Pridruževali so se nam iz strganih bajt, otroških kasarn, iz zaporov, trdnjav, temnih tovarni in celo iz zemlje so se nam pridruževala bitja, blede okostnjaki, črni od premogovnega prahu, zaviti v zamazane, strgane cunje. Grozna je bila ta armada, ne samo po številu, temveč tudi pri sestavi; bili so možje v najboljših letih, starčki s snežnobelimi glavami; dekleta in fantje odtrgani iz kroga mladosti; žene, možje, otroci — cele družine, vrženi kot žrtev v naračje svetovne reakcije. Dan se je nagibal h kraju, a še ni bilo konca romanja; tako je šlo, dan za dnevom, teden za tednom, mesec za mesecem, eno leto — poti še ni konec.

Srečam tujca iz daljnega kraja in nič tujega ni na njem, kakor brat mi je.

»Kako Ti je brate,« ga pozdraviš in že znaš odgovor, še preden ti on odgovori. Na vsih obrazih, tako množestvenih in različnih je stalo z rdečo krvjo zapisano nekaj skupnega, večnega, nelzbrisnega trpljenja, bolečine, brezprimerne grozote, ki ji ni imena, ki vpije po osveti, kod Abelova kri, prelita v puščavi.

Ze eno leto tavam okrog, kod »Nomada« brez strehe, brez pota in ceste, po tvojem obrazu nesrečna zemlja... in nikjer nisem mogel srečati drugega kod solze, bolešne vzdihne. A gube ugank potnega obraza, življenja, se nočejo uglasiti in solze neprestano teko... teko...

»Kaj in koliko si že žrtvoval narod? Čutiš to? Jeli te to privede na pravo pot?«

Daleč je še pot, a jasno vidim in spoznavam obrise hriba... Gulgate z križem, obžarjenim od krvavo-rdečega solnca. Vidi se, da je tako blizu, a daleč je, tako daleč, kod je dolgo človeško življenje.

Na daljnem vzhodu vzhaja žarko solnce svobode in tudi k nam pride nekoč ura, ko bo odprl srca topli žarek, ko si bodo obrabi enaki v veselju in sreči, ne več v grozi in bolesti, ovenčani s kitami resnice in pravice, zbirajoč se pod rdečim praporom: »Bratstva, Enakosti in Svobode«, omočeni v krvi proletarskih herojev Liebknecht, Roze Luxemburg in tisočev drugih.

Oh, da bi kmalu prišel, dan svobode, dan resnice.

Mogoče bom še jaz med temi srečnejši, upam da jih bo vsaj nekaj dočakalo tiste srečne blagoslovljene ure; to me krepi, to me jači ter daje vedno novega poguma, da brez strahu stopam naprej po trnjevi poti, ker vem, da pride svetovno odrešenje iz gore trpljenja, — Gulgate.

Lojze Milnar:

Naš kralj Matjaž.

Trudni rudarji so sedli k oddihu in položili so krampe iz rok. Sključeni, stari od silnih naporov sedli so tjakaj pod črni obok.

Prvi med njimi je glavo podprl, tiho pomislil, na glas je dejal: »Teško trpljenje in težki so dnovi, a ta naš boj ne bo nikdar končal.

Sužnji rodimo se, sužnji umremo, sužnji sem jaz in sužnji je sin. Pa če trpiš, pa če se upiraš, kakor si rojen, ostaneš trpin.«

Drugi se dvignil je in spregovoril: »Kaj pa, o bratje, naš kralj Matjaž? Saj ne bo dremal na veke pod goro. Kadar zbudi se, rešitelj bo naš.«

Tiho sedeli so mračni rudarji, v dušah jim vstala je krepka zavest: še je Svoboda in še je Pravica, pot, ki k njim vodi, pa krepka je pest.

Lojze Milnar:

Zgodba o praporu.

O mraku je stopil gospod župan na balkon mestne hiše. Ves zadovoljen mu je bil obraz, ko se je oziral po mestu, praznično okrašenem in razsvetljenem. Na trotoarjih so se gnetli ljudje, šepetali so med seboj in drhteli v pričakovanju: »Kralj se pripelje!«

Gospod župan je stal na balkonu in gladil brado: »Z vseh hiš vise narodne zastave in ne najdeš tako siromašnega okna, da se ne bi z njega smehljala prijazna lučka na cesto. Res, to bo napravilo nanj dober utis in morda mi še izreče laskavo zahvalo.«

S strehe mestne hiše je visela ponosna trobojnica; na koncu lepo pobarvanega droga pozlačena sulica in šopek najlepšega cvetja, nabranega na županovem vrtu. Zastava se je dotikala nje-

govega plečastega temena in ga prijetno božala. In tisto božanje se je razlilo po vsem njegovem životu in napolnilo njegovo srce s tiho radostjo.

Tedaj se je tam nad daljnim obzorjem prikazala majhna pika, polagoma se je dvigala po nebu in je prihajala vedno bliže in bliže sem proti mestu. In za njo druga in tretja. Kakor gladni volkovi, ki so začutili plen in so pridri na polje, sam Bog vedi, odkod.

»Prokleta stvar,« se je razjezil gospod župan, »kakor nalašč ravno sedaj, ko je kralj že na poti in se bo vsak čas pripeljal v mesto. Da ravno sedaj!«

In glej, že se je tiho prikradlo preko streh, tiho in rahlo, kakor tat in se je nerodno zadelo ob prapor. Stresel se je šopek ob sulici in par najkrasnejših cvetov

je padlo mimo balkona na cesto. Globoko v duši gospoda župana se je oglasilo nekaj kakor božazen in skrb. Stopil je v hišo, da bi poklical ljudi na pomoč. Tedaj se je prapor stresel drugič; vse cvetje se je usulo na tla, močnejše, bučnejše je zafrotala trobojnica po zraku in ovila se je okoli sulice; zašumelo je, zazvenelo je z rezkim glasom — in bila je prerezana na dvoje.

Prihitel je gospod župan in se je prestrašil. Hitel je, da bi vprašal mestne očete za svet, toda na ulici so se začeli vihariti klici in kralj je privozil pred mestno hišo: četvero iskrih belcev je bilo vpreženih pred kočijo, v kateri je sedel kralj in prijazno kimal navdušenim meščanom. Naenkrat pa mu je šinil srd iz oči: »Na mestni hiši pa ni zastave.« Samo župan je stal na balkonu in se ves v zadregi priklanjal.

Kralj je velel ustaviti. Vsi mestni očete z županom vred so pritekli k vratom, da ga sprejmo v slavnostno dvorano. V nerodnih, jecljajočih besedah je župan tam razložil vso nesrečo.

Božazen se je začrtala kralju v obraz. Zamislil se je, pa poklical dvanajst modrecev k sebi. Župan jim je povedal vso nesrečno zgodbo.

Zagorjan:

Prvi maj.

Pomlad prinesla v deželjo je raj. delavcem napačil je prvi maj, njihov praznik, praznik gladnih, praznik dela, praznik jasnih. Sirena je utihnila; tovarna je umolknila, kolesje se je ustavilo, ker delavec hoče to. Vrtoglavi naš kompres, nič več ne dela nam potres. Vstavijo se transmisije, solnce mira nam zašije. Delavec pa na praznik svoj. zbere urno se v roj, da svoj praznik proslavi od vseh strani na shod hiti. Po shodu uvrste se v vrste.

Jos. Velkavrh:

Rudarja Petra najlepši dan.

Trikrat v življenju je pogledalo solnce mladega Petra.

Prvič, ko ga je neboljenčka vzela mati s seboj na vrt, kjer so pri godbi in vinu praznovali prvi maj. Uprlo se mu je naravnost v glavo in ga z žgočimi žarki prijel za čop redkih las, ki so mu odslej štrleli navzgor. Zbodlo ga je tja v gole rame in tudi te so se v tem hipu dvignile in mu ostale za vedno tik pod ušesi. Takrat je začutil Peter svoj prvi maj in zagledal pred seboj vso dolgo vrsto teh, takrat še prepovedanih praznikov.

Mati mu je stanovala v mračni izbi, kjer se ji je rodil Peter, sin edinec. Ob njegovem rojstvu je ležal oče na smrt bolan kraj svoje žene. Ko je začul Petrov prvi krik, se mu je izvil iz votlih prsi zahropel vzdih. Spoznal je svoj pravični greh, se obrnil v steno, zamrmral čudno kletev — in Peter je prejel očetov blagoslov. Ko so ga odnesli iz hiše, se je obrnila za njim ženina solza, padla Petru na lice — in Peter je prejel tudi materin blagoslov.

Tako se je začelo novo trpljenje. Ko je Peter nekoliko dorastel, ga je mati vselej, ko je odhajala na delo, zaklenila v izbo in mu položila na mizo kos črnega kruha. Zvečer, ko je prihajala domov, je skuhalo borno kosilce, s katerim je bila opravljena tudi večerja in Peter je bil vesel. Rastoč v temi ni mogel razumeti, zakaj da je hiša tam nasproti tako svetla, tako bela. Ni razumel otrok in ni razumel nikdar pozneje...

Poleg ponošene obleke, iz katere mu je skrpala mati prvo oblačilce, mu je zapustil oče tudi svoj kramp. Slonel je v kotu za staro omaro, kamor ga je bil postavil oče, ko je bilo dodelano. Mirno je čakal dneva, ki ga seznanj z njegovim lastnikom. In res ga je mali Peter, iščoč si igrače, staknil in potegnil iz plesnivega kota. Privezal ga je na vrstico, ga vlačil po sobi in kmalu vzljubil kot svojega vernega druga. Danes mu je bil konj, jutri voz, nato zopet psček — bil je skratka vse. Ko pa mu je mati naročila, naj pazi na svojo doto, je Peter prislonil očetov kramp v kot pod križem, sedel na tla in se razjokal.

Na veliki petek je šel Peter z materjo prvič v cerkev. Pokleknila sta pred božjim grobom in mati je molila svojo srčno molitev. Peter pa je ogledoval svetle luči, ošlatoval pred grobom stoječega vojščaka, vohal neznan

V globoke misli so se potopili modri možje. S prsti so grebli po dolgih laseh, do krvi so grizli ustnice, a nobenemu se ni zjasnilo čelo, nobenemu ni šinila rešitev v modro glavo. Z očmi, polnimi groze in obupa, jih je motril kralj in se je bal.

Tedaj se je dvignil eden izmed njih: »Poslušaj, o kralj, poslušaj mojo razsodbo. Nihče izmed nas ni slutil ne zgrade, mirno in dostojanstveno smo čakali tvoje prihode. Tedaj se je uca doma prikradlo tam izza hriba, prišlo je tiho in je raztrgalo prapor. Tako se bo zgodilo s teboj in s tvojim kraljestvom, o kralj. Narod, ki je zasužnjen in brez praven, ki mre in krvavi pod težo neskončnega prokletstva, se bo dvignil proti Tebi in onim, ki ga izsesavajo s teboj. Glej, prapor se je raztrgal ob lastni sulici. In ljudstvo se bo maščevalo nad teboj s puškami in meči, ki si mu jih ti dal v roke. Tako sem razsodil, tako sem povedal. Sedaj pa, kralj, premisli še tje!«

Zasmejal se je kralj in poklical stražarje, da so odvedli proroka. Sam pa je sedel v kočijo in se odpeljal. Cemu bi trepetal? Na levi in desni jezdišjo zvesti stražarji, gole sablje se jim blešče v desnicah in iza pasov jim gledajo posrebrejeni ročaji nabitih samokresov...

delajo korake čvrste, saj je danes njihov dan, vsi prihruji so na plan. Počnela je dolina, počnela vsa kotlina, delavec dnes je gospodar, gospodar je proletar. Le zberite se v vrste, delajte korake čvrste, a ne pozabite Rusije, ki jo glad tak hudo vije. Le vkup, le vkup, tlačan, danes je tvoj dan. Ti in ti, ki si v kovani z delavci zdaj vsi na plan, da prišel bo naš veliki maj in napačil za nas bo naš raj.

rože in se čudil ljudem, ki so se tik njegaj plazili po kolenih. Tudi sam se je splazil bliže, zagledal pod oltarjem ležečega Krista in zaklical: »Oče!« Vstala sta in odšla.

Tisto leto ni bilo velike nedelje.

Počasi je rastel Peter in težko čakal dneva, ko ga bo drugič pogledalo solnce. Večkrat je stopil k svojemu tovarišu, ki je rjavel v kotu, ga pritegnil k sebi in se pomeril z njim, nato pa ga žalostno položil nazaj v kot. Ko pa je bil za palec večji od njega, ga je zadel na ramo in šel doli na dvorišče kopat jamo. Takrat se je izza vogla vsulo opoldansko solnce in Peter je objel očetov kramp.

Star jedva štirinajst let je šel nadaljevat tja, kjer je opešal oče. Ta teden ponoči, drugi podnevi, vsi pa enaki, vsi črni kot jagode na velikem materinem patanoštru. Vsakih štirinajst dni je prinesel materi svoje plačilo in na njenem oknu so zacvetele rože.

Tedaj pa je zajčal kramp, zabolelo Petra od glave do križa, padel je na kolena in zastrmel v tretji dan svojega solnca. Raz okno je tresčil roženkravt, dal materi roko in odšel tja doli.

Dobri ljudje so poslali za njim policaja. Mož mu je privoščil čedno slovo in ga pred odgonom peljal k usmiljeni sosedu. Dala mu je jesti, dala piti in Peter je jedel in pil, pil, ker so spregledale njegove oči in jedel, ker je bilo končano trpljenje. Vse pa je plačala njegova beseda:

»Kako lepo je pri vas, kako lep je moj najlepši dan, ki me je pripeljal k vam. Vaše bele roke, gospa, so tako bele, ja vse sveti, vaša hiša, vaša veža, vaš pes, vaša kuharica, vaši noži, vse, vse je tako lepo. Toda recite gospa vaši lepi kuharici, da naj ne kuha dobrega guljaža iz človeškega mesa...«

Ni še končal in že je vstal policaj ter ga odvedel s seboj. Vsi, ki so ju videli, so šli za veselim Petrom in obstali pred njegovim spremljevalcem...

Na Studencu sta se razšla.

Kje je Peter? —

Umrl je materi sin — živi pa Peter in pomežikuje, ker se boji solnca, ki sije krivičnim vsak dan in poslje pravičnim le tupatam.

Ko bo sijalo vsem, tedaj se povrne Peter, vrne se, da pozdravi vse, ki se žrtvujejo za svojo veliko nedeljo: svoj prvi maj.

S. M. M.:

1. maj 1922.

Razredno - zavedni proletariat Jugoslavije pričakuje letos 1. maj v znaku brutalne vlade izjemnih zakonov proti delavskemu gibanju. Delavsko gibanje v Jugoslaviji je vsled marksistične doslednosti, s katero se je razvijalo, bilo na poti, da postane splošno narodno gibanje delavskih in kmečkih mas, katerega neodoljiva sila bi predstavljala najboljšo garancijo za uspešno izpeljavo velikega dela, osvoboditve delovnega ljudstva izpod kapitalističnega jarma. Jugoslovanska buržuazija je, že s svojim razrednim čutom, jasno opazila veliko nevarnost, ki ji grozi od velikopoteznega delavskega pokreta; in je že od prvega dne po stanika Jugoslavije bila divje brezobzirna v boju proti delavskemu razredu. Cel aparat državne sile je izrabljal takoj od začetka kapitalistični razred v svoje interese.

A vendar v kljub vsemu temu, je delavski pokret kazal od dne do dne vse večje uspehe. Buržuazija je postajala vse bolj vznemirjena. Niti najbrutalnejša sredstva, katera je ona upotrebljavala proti delavskemu pokretu, niso prinesla od daleč tistih uspehov, ki jih je ona v svoji zaslepljenosti pričakovala. Ali pred tem dejstvom jugoslovanska buržuazija ni bila voljna kapitulirati, kakor ni tega storila in ne bo storila buržuazija nobene države. Nasprotno! V očigled tem dejstvom je v težnji, da na vsak način obdrži svojo razredno vladno, je vlada jugoslovanske buržuazije stopila z nogo za vrat režimu — malenkostne sicer — demokracije, ki je vladala do tedaj, in je potom »obznanje« in potem z zakonom o »zaščiti države« proglasila režim brezobzirne razredne diktature. Razdreti delavske organizacije, zadušiti delavsko časopisje, izgnati delavske zastopnike iz vseh zakonodavnih zastopstev, zlomiti na vsak način odporno silo delavskega razreda, podaljšati delovni čas in zmanjšati mezde; da bi se z izstradanjem delavcev, delavk in njih otrok iznova izpostavil majajoči kapitalistični gospodarski sistem; to je politični in gospodarski smisel izjemnih zakonov proti delavskemu razredu.

Izjemni zakon proti delavskemu razredu Jugoslavije, prinešen v obliki zakona o zaščiti države, sicer prvi zakon te vrste na svetu, je pa v zgodovini izjemnega zakonodavstva v cellem svetu vendar prvi po svoji brezobzirnosti in brutalnosti. Ampak izven vsakega spora je, da bo tudi ta zakon šel pot svojih predhodnikov. Da navedemo le en slučaj izjemnih zakonov proti socialistom v Nemčiji. Kakor je znano, je bil ta zakon prinešen povodom poizkušanih atentatov na Wilhelma I. v letu 1887. Samoobsebi se razume, da socialistična stranka ni imela nobenih zvez s temi atentati,

Anton Aškerc:

Delavčeva pesem o premožu.

Globočje in globočje dol v prepado...
Bojiš-li vožnje se pod zemljo čudno,
ko peljal bi v vodnjak se, bratec moj?
Kaj, če utrga se železna vrva?
In vse to pade z viška zdaj tjadol
globoko več sto metrov... Ni to šala!
Otročje misli in otročji strah!
Kaj ne, tovariš? Kdor se rad boji,
pod zemljo ta ne hodi kruha iskat...

Na dnu, na vse strani gredo hodniki
ko rovi krtovi. In delavci
ko krti črni se razhajamo.
Temnejša in tesnejša pot čimbolj.
Soparno je in dihaš tukaj težko.
Vročina raste... Blizamo se, peklu?
Da, peklo tu je nekaternikom;
hudo se pokorijo v njem za greh,
da hočejo živeti in pa jesti...

Briljo lučke blede v zagati,
ko večje po močvirju ti migljajo...
V polmraku pa se gnetejo možje
do pasa nagi, mladi, žilavi;
in-kopljejo in izkopavajo
in ga vzdigavajo iz temnih jam —
zaklad podzemski, črni dijamant...

Kdaj pač si zelenelo, drevje ti,
in kdaj cvetelo — kdo nam to pove?
In kdo bi vedel zdaj imena tebi?
A isto solnce, kakor naše dni,
prav isto solnce grelo ti je debla,
in isto solnce ti poljubovalo
košate glave, vrhe bujnorasle;
in isto solnce barvalo ti listje
in naše solnce barvalo ti sad...

ampak nemški buržuaziji so atentati dobrodošli, da je lahko izrabila to za povod za prinos izjemnega zakona, ki naj bi uklenil razredno zavedni proletariat in omogočil buržuaziji neomejeno izkoriščanje in ji zagotovil nove predpravice. Kako podoben je ta zgled našim razmeram! Izjemni zakon proti delavskemu pokretu je zlomil naposled i samega — Bismarka, ali ni mogel zastaviti neodoljivi tok zgodovine: ni mogel uničiti delavskega pokreta. Nasprotno! Skušnja nas uči, da je delavski pokret v Nemčiji za vlade izjemnih zakonov rapidno rasel in postajal močnejši in močnejši kljub vsem zaprekam. In pod pritiskom te notranje nezlomljive sile delavskega pokreta je moral izjemni zakon biti ukinjen in vržen med staro železo. Delavski pokret je navzlic vsem težkim žrtvam, ki jim je bil izložen za časa izjemnih zakonov, doživel naposled popoln triumf nad reakcionarno buržuazijo. Tako se je tudi ob tej priliki pokazalo, da nobeni izjemni zakoni niso v stanju zlomiti železni zakon gospodarskega razvoja, ki osigurava delavskemu razredu popolno zmago.

To nam pravi zgodovina, učiteljica sveta.

Proletariat Jugoslavije proslavlja to leto svoj praznik dela v okovih izjemnega zakona. Ampak tudi pod najsilnejšimi udarci belega terorja razredno zavedni proletariat ne izgublja vere v svojo konečno zmago. Proletariat nima vzroka obupavati niti v najtežjih trenutkih svojega razrednega boja, ker proletariat ima za svojega nepremagljivega zaveznika — zgodovino. In ravno nasprotno je stališče buržuazije. Njo je zgodovina obsodila na smrt in od te smrti je ne reši nobena medicina. Obup je eden glavnih značilnih znakov za duševno razpoloženje izumirajočih razredov. In ni noben čudež, da se buržuazija v svojem obupu poprijema za — izjemne zakone. Ona skuša, da vodi proces z zgodovino!

Razredno zavedni proletariat pa se odlikuje po tem, da tudi v najbolj mučnih trenutkih svojega boja obdrži hladnokrvnost in treznost, ki je znak trdne vere v zmago, ohrani prisotnost duha, ki priča o zavesti moči.

Proletariat Jugoslavije preživlja težke dni. Ampak, vjeklen v neprestanem boju in utrjen v težkih izkušnjah, koraka on hladnokrvno in samozavestno tudi Prvega Maja 1922. leta po poti, ki vodi k zmagi... In zato bo 1. maj 1922. leta v zgodovini delavskega pokreta Jugoslavije vzbujal poleg najmučnejših tudi najveselejše spomine.

Naj živi Praznik Dela, oznanjevalec Novega Človeštva!

Naj živi mednarodna solidarnost razredno-zavednega proletariata!

Naprej, naprej!... Utrujeni in lačni odhajajo iz jam premogarij, potrti ko jetniki, bledih lic... Molče koraka truma jih po cesti; pomicejo ko senčne se prikazni. In solnce samo njihovim očem, navajenim podzemskega mraku, presvetlo sije že in prebleščeče... Kaj mar jim solnce in kaj mar jim dan! Za kruhom svojim mora siromak svetloba, vžitek, ah, to je za druge!... Le idite! Že čaka vas obed. Pod njim se sicer miza ne šibi, ne bo predolgo se muditi treba... Le idite krepčat se in počivat za novi težki trudi!...

Naprej, naprej!
In jama spet požira nove čete spočitih mož v prepado svoj nenasitni.
In ista pesem dan za dnevom... Stojte!

Počasi vi premogarij predrzni!
Pod zemljo spava demon silen skrit.
Gorje, če ga z razgrajanjem vzbudite!
On gospodar bogastev je podzemskih in on lastnik premoga samega.
Gorje, če se vzbudi! Osveti se, če vas zasači, vas razbojnik, če najde vas tatove tihotapske, ki prišli ste zaklade mu jemati!
Kako jih čuval veke je neštete!
On sam je vedel zanje, nihče drug.
On sam jih gledal je, on sam zaklepal.

Rdeči maj.

Vstani delavec, elegijo zapoj, elegijo teptanega človeka, ki se je prvi zavedel pred dvatisoč let in ni našel do danes odjeka. Nikar, delavec, himno zapoj himno zbujenega človeka, ki prišel je, da zjednači svet, ko trpel je že od pamtveka, že trepeta svet tiranov in blagoslovljenih lenuhov, množe se silne trume puntarjev, sinov bede vstajajo milijoni. Po zemlji prapor krvavi vihra, pod nebom ori pesem vzbujenih

on sam s ponosom se jih veselil...
In zdaj priplazi človek se do njih, ta zvita stvar, prekanjena in zlobna!
In z lakomnimi gleda jih očmi, z umazanimi grabi jih rokami in vlačí jih na svetlo te zaklade!
Gorje, če se predrami skopi skrat!
Užge vse pline smrtonosne, ki hrani jih pripravljene za vas.
To bode blisk in grom, potres pod zemljo!
In v pekel vam goreč prečara jama in v hipu vas pobije jezni duh...

In tisti dan bo žalosten in grozen...
In iz prepada temnega na vrh, kjer sije solnce, kjer življenje vtriplje, gor, gor vas spravijo tovariši, mrličje, ki vas težko bo spoznati, vas stokajoče v bolečinah strašnih, umirajoče mučenike dela...

In pride večer, preturoben, bridek...
Gorele bodo baklje mnogobrojne in v mrak bo svetil njih krvavi žar...
Po cesti vil se sproved bode dolg...
Pri krsti krsta črna... »Misericordia...
Zastava delavska, zavita v flor, vodila vas bo k večnemu pokoju, pod zemljo spet... Zvonovi bodo peli tako otožno, da bi jokali kamen...
Ah, kaj poročajo pač žene vaše?
In deca vaša kaj poročajo takrat?

M. L.: Svetovna gospodarska kriza.

Pojav gospodarskih kriz je v ozki zvezi s kapitalizmom. Odkar sloni narodno gospodarstvo na načelih kapitalizma, nastopajo gospodarske krize v gotovih obdobjih. V prvi vrsti so gospodarske krize posledica lova za profitom, ki povzroča, da producirajo podjetja več, kakor pa morejo ljudje kupovati. Vsled tega obleži blago v magacinih, produkcija se mora zmanjšati, podjetja omeje svoje obrate in med delavstvom narašča nezaposlenost, mezde se zmanjšajo. V prvi vrsti je delavstvo, ki mora nositi vse težke posledice kapitalističnih gospodarskih kriz.

Te vrste kriz smo imeli pred svetovno vojno. Gospodarska kriza, ki jo preživljamo danes, je brezdvomno istotako kapitalističnega značaja. Ali njeni vzroki leže globlje. In tudi njen obseg je vse drugačni, kakor pa je bilo to pri predvojnih gospodarskih krizah. Gospodarske krize v tem obsegu ne pozna zgodovina kapitalističnega gospodarstva. Današnja svetovna gospodarska kriza je kriza kapitalizma sploh. To nam kažejo zlasti tudi številke o nezaposlenosti, ki še nikoli ni dosegla take razsežnosti. Nezaposlenih je bilo:

V Ameriki 5 milijonov,
v Angliji 2 milijona,
v Belgiji 102.000,
v Nizozemski 28.000,
v Švici 89.000,
na Švedskem 37.000,
na Češkem 49.000.

Današnja gospodarska kriza je posledica svetovne vojne, katere vzroki leže zopet v imperialističnem obdobju kapitalizma. Svetovna vojna je uničila ogromna bogastva in uničila milijone najboljših delavskih sil, Uničena je vrednost denarja v premaganih deželah, zlasti pa v Nemčiji in Rusiji. Razdejano je svetovno gospodarstvo. V Rusiji je kontrarevolucija in intervencionistična akcija zapadnoevropskih kapitalističnih velesil uničila produktivna sredstva in razdejala promet. Versajski mir duši nemško gospodarstvo. Na bivših avstroogrskih tleh je nastalo nebroj malih držav, ki so se obdale kitajskim zidom carinskih mej, ki silno otežkočajo in omejujejo promet in trgovino.

Max Barthel-Klem:

Majski klic.

Če v maju bi delavce videl,
žene in dekleta, ki vračajo se iz tovarn,
bi vzkliknil:
Bratje in sestre, poglejte krog sebe!
Zgrabite z rokami žuljavimi
v cvetje mladih dreves,

stisnite kot grozdje
in nasesajte se sladkega vina!
Tak vzemite vendar pomlad v tovarno
oznanjala bo vam:
Za me se borite!

Kati Lina. Socializem in krščanstvo.

Ne sme se zamenjavati krščanstva z današnjimi cerkvami, pa naj bodo te že katoliške, protestantske, pravoslavne ali pa »narodne«. Današnje cerkve so reakcionarne in udinjane mogotcem tega sveta. Pravi Kristov nauk, nauk ljubnosti in miru, nima nič skupnega s temi cerkvami, ki blagoslovljajo morilno orožje, in vsem vam je znano, kako so netili sovražstvo med vojsko po vseh cerkvah.

Kristov nastop je bil eden največjih dogodkov v zgodovini človeštva. Prvič je učil, da so vsi ljudje otroci enega očeta, vsi enako vredni. In posebno je ljubil reveže. »Kar boste storili za najskromnejšega mojih bratov: to ste storili meni.«

Krist je bil prvi, ki je vtil nove upe v srca zatiranih in ponižanih. »Lažje pride kamela skozi šivankino uho, kakor pa bogatin v božje kraljestvo.« Krist je zapodil kupce in trgovce iz templja. »Ni mogoče Bogu služiti in obenem denarju.« On pravi: »Kdor ima dve suknji, naj da eno tistemu, ki nima nobene!«

Prve kristjanske občine so bile komunistične (t. j. posamezniki niso imeli osebne lastnine, ampak vse je bilo skupno vsem). Apostolska zgodovina pravi o Jeruzalemski občini: »noben ni rekel o svojih posestvih, da so njegova, ker vse jim je bilo skupno. Tudi ni bilo nobenega reveža med njimi; ker ti, ki so imeli hiše in njive, so jih prodali in skupiček so položili apostoljem pred noge in razdelilo se je vsakemu toliko, kolikor je rabil.«

Tudi pisma apostoljev pišejo v tem smislu: »Drago ste odkupljene, ne bodite hlapci ljudi.« »Kdor ne dela, naj ne je.« Ta stavek je danes tudi v ustavi proletarske ruske države. Sveti Pavel piše dalje: »Jokajte, bogatinci, nad gorjem, ki bo prišlo čez vas. Vaše bogastvo bo izginilo in molji bodo požrli vašo oblačila. Vaše zlato in srebro bo vzela rja. Ostanek bo pričal proti vam in izjedel bo vaše meso kakor ogenj. Glejte, plačilo, ki ste ga odtrgali delavcem, ki so poželi vašo polja, kriči na glas in kričanje ženjev je prišlo do ušes Gospoda vojskinih trum.«

Povsodi so bili sužnji, reveži, zatirani prvi, ki so se oprijeli nove vere.

O tem pričajo jasno prvi cerkveni očetje. Sveti Klemen iz Aleksandrije: »Vem, Bog nam je dal pravico na užitek, ali le do meje potrebnosti, in po njegovi volji mora biti užitek skupen. Ni prav, da sedi eden v izobilju, med tem ko jih mnogo strada.« Sveti Ciprijan: »Vse, kar je Božje, je nam, ki smo si to prilastili, dano k skupni uporabi in nikomur ni dostop k Njegovim dobrotam zabranjen, da bi celo človeški rod užival v enaki meri božjo dobroto in darežljivost.« Sveti Bazilij Veliki: »... tako so ustvarjeni tudi bogatinci; oni vzamejo to, kar je skupno, v naprej v svojo last in si prilastijo to, ker so to dobili poprej, kakor svojo lastnino.« Rufin: »Zemlja je dana vsem ljudem v skupno last; nihče naj ne imenuje pa svoje to, kar je siloma pridobil čez svojo potrebo iz tega, kar mora biti skupno.« Sveti Ambrozij: »Do katerih mej gre vaša brezvestna poželjivost, bogatinci? Hočete sami stanovati na zemlji? Zakaj zavržete sobrate v naravi? in si prisvajate posestvo narave? Zemlja je skupna last vseh, revežev in bogatincev.« Sveti Krizostom: »Bog ni v začetku enega ustvaril bogatega, drugega revnega in ni delal izjem s tem, da je pokazal enemu pot do zlatih zakladov, drugemu pa branil, da jih najde; ampak vsem je prepustil v last isto zemljo... Ali mar ni zemlja in vse, kar je v njej, last božja? Če spada torej naša posest Bogu, spada torej tudi našim sobratom v Bogu. Kar je last Boga Gospoda, je vse skupna last nas vseh.« Nadškof Antonin v Florenci smatra, da je dovolj kratka delovna doba za zaslužek potrebnega. Sveti Tomaž Akvinski zahteva odpravo privatne lastnine. Ni greh, če bi kdo v sili prilastil tujo stvar.

Toda čimbolj je v cerkvah pojemale pravo krščanstvo, čimbolj se je cerkev in njeni služabniki borili za posvetno moč in bogastvo, je zginjalo iz njenih naukov socialistično prepričanje. Bili so vedno le posamezniki, ki so mu ostali zvesti. In moderen socializem uči isto kakor prvi kristjani. In zato smo mi pravi nasledniki in učenci Kristovi, ne pa tisti, ki so njegov nauk pokvarili in predelali tako, kakor je bilo ljubo mogotcem tega sveta.

J. G.: Moj odmev.

Dne slovesnejšega za proletarce — ni dneva vedjega od prvega dana maja!

Simbol je prvi maj proletariata, ki odpira naj trpinom-strojem vrata.

To je praznik tlačanih, izkoriščanih od kapitala: zapuščenih, sestradanih od brezvestnega buržuja.

Na obzorju našem črni, temni so oblaki, se zbirajo vse križe krazem neusmiljeni hudourniki.

Toda to nas ne moti, ne upada zato nam pogum; korakamo po začrtani poti, za pravice svete v boju.

Na sveti praznik naš, mogotcem moč pokažemo zatiralcem-kapitalistom baš iz oči v oči izjavljamo:

Vi kruti nenasitniki! Naš glas danes slišite zavedamo se mučeniki, da našo moč čutite

Te naše zunanosti, naša zavest, naša misel je odmev notranjosti. Čas obračuna bo prišel!

Nebo naše je zastrito danes z zastorom žalnim le na vzhodu je odprto s svetlobnim žarom in bajnim.

Tam sije zvezda čarobna zvezda pravice, bratstva, svobode, divna, jasna, nepojemljiva razjeda verige, trga okove.

Tudi nas iz sna zbudi, skozi črni zastor prisije tudi k nam, da nas zbudi. Hudournikov moč je ne prikrije.

Ti si zvezda nam vodnica, mi pa srepo zremo v te, oblakom temnim si vodnica, up, zavest v nam raja že.

Ciril Štukelj.

Slovenska proletarska mladina in prvi majnik 1922.

Nad izmočenimi polji vstaja jasno solnce, milijarde semen klije v zrahljani zemlji, sok poganja v grmovih in drevesih, zeleni listi in dišeči cvetovi so se razvili iz zamotanih popkov. Nad strehami proletarskih predmestij vstaja poletno veselje. Še celo v temnice in ječe sije stotinam »političnih zločincev« pomlajajoče solnce in v njihova siva, ograjena dvorišča pošilja zlat žarek, ki sinejoče se pleše po njihovih jetniških haljah.

Prvi maj! Pod pritiskom neizmerne bede in pomanjkanja se zbi-

rajo milijonske delovne množice, da manifestirajo za enotno fronto celokupnega proletariata proti ofenzivi kapitala. Prvi uspehi zopetnega prebujenja milijonov sužnjevo so že tu. — Svetovni kapital je prisiljen, da sedi s proletarsko Rusijo za eno in isto mizo. Niti vojska, niti glad, niti blokada ni uničila proletarske Rusije.

Marcu mesecu, ki je s krvavimi črkami zapisan v proletarski zgodovini, sledi maj! Delovne množice vsega sveta se zbirajo pod svojimi zastavami. Od tečaja do tečaja, od

vzhoda do zahoda, v vseh jezikih zemeljskega planeta odmeva:

Vstanite sužnji iz prokletstva, prezirani od vseh gospod! Zdaj stara pravda, pravda sveta, nas kliče v boj od vsepovsod!

Proletariat, pobit in bridko izkušen vsled svojih povojnih porazov, se zopet zbira in organizira, da enotno odbije naval kapitalizma, da si pribori:

osemurni delavnik!

Celokupni proletariat se združuje danes pod gesli:

Do! z reakcijo!

Rešimo gladujoče sodruge in sodruge v Rusiji!

Živela svoboda združevanja in stavke!

In v enotno fronto celokupnega proletarskega razreda stopa s 1. majem 1922 tudi njegov najodločnejši in najenergičnejši del — proletarska mladina, ki je kri in meso celokupnega proletarskega razreda.

Odkrito je treba povedati, da kljub mogočnemu razširjenju mladinskega gibanja v vseh deželah, med neorganiziranimi in organiziranimi delavci, še danes ni pravega razumevanja med odraslim proletariatom za njegovo mlado generacijo. Strokovne organizacije ne poznajo posebnega življenjskega položaja proletarske mladine. Nočejo se zanimati zanj. Mnogo strok. organizacij sploh ne sprejema mladih proletarcev in proletark, češ, da mladina nima ničesar opraviti s »politiko«.

Z dedščino te predvojne konservativnosti, s temi nenormalnimi odnošaji med omladinci in odraslimi delavci je treba končati zlasti danes, ko preživlja delavski razred vsega sveta najvažnejše dogodke v svoji zgodovini.

Ofenziva kapitala zadeva slehernega. Za obrambo pred to ofenzivo je treba, da stopi v boj sleherni proletarec brez razlike starosti.

Delavska mladina, postavi se v fronto celokupnega proletarskega razreda! Odrasli delavci, vi pa pomnite to, da je vloga proletarske mladine v vseh velikih akcijah ogromnega pomena vsled njenega navdušenja, aktivnosti in požrtvovalnosti. V velikem obrambnem boju proti kapitalistični družbi potrebuje proletariat boj kot kdaj prej svojo mladino.

Na to je opomnila celokupni proletarski razred tudi strokovna internacionala, ki pravi v tem svojem manifestu med drugim to-le: »Sodrug, nemogoče je, da bi pustili izven našega boja svojo delavsko mladino danes, ko se borimo z vsemi silami proti ofenzivi kapitala! Delavska mladina živi v najslabših razmerah, ona trpi trojno pod udarci kapitala; če se sedaj ne bomo borili za njo, potem je bodočnost našega razreda ogrožena; če ne sprejmemo v boj nje in njenih zahtev, potem dopustimo kapitalu, da

skuje iz izkoriščanja mlade, nezavajane sile orožje proti nam samim!

Boj proti obubožanju delavske mladine, ki se je sedaj z ofenzivo kapitala skrajno poostri, spada v skupni obrambni boj delavskega razreda in naša delavska mladina spada skupaj v naš boj!

Delavska mladina je vsled pomanjkanja in gladnih vojnih let strašno trpela in številke nam pričajo o strašnem upadu njenega zdravja in življenjske sile. In s svojo zmanjšano silo mora prenašati skrajno povečano izkoriščanje.

Kake so njene plače! Kake so plače vajencev! Cene življenjskim potrebščinam naraščajo 50 krat, plače odraslih 8 do 18 krat, plače vajencev 3 do 5 krat!

Vsled odredbe, da se sme v malih obratih delati nad 8 ur, delajo vajenci pri večini mojstrov do 16 ur!, danes 1. 1922 po Kr. r.! In oslabele in sestradane mojstri še nečloveško pretepajo! — Delavci, ali se mar ne boste postavili za te moderne sužnje, v vsem pomenu besede?! Strokovne organizacije, ali ne boste intervenirale vsled teh nečloveških na socialno skrbstvo?!

Zato stopa s 1. majem 1922 slovenska proletarska mladina v boj še s svojimi posebnimi zahtevami, ki ne nasprotujejo onim odraslega proletariata, ampak se z njimi tesno krijejo in jih izpolnjujejo.

In te naše zahteve so:

Določitev minimalne eksistenčne plače za vse mlade delavce in delavke!

Osemurni delavnik v velikih in malih obratih!

Za delavce in delavke do 16 let šesturni delavnik!

Mladi delavci in delavke ne smejo delati v obratih, ki so nevarni njihovemu šibkemu zdravju!

Popolen počitek na soboto popoldne in vsa nedelja!

Odprava individualnih in uvedba kolektivnih vajenskih pogojev!

Plačan štiritredenski dopust na leto!

Proletarska mladina Sloventje, zavedaj se svoje velike naloge! Vsi med odrasle delavce, ki jih pridobivajte za boj in zahteve delavske mladine! Ne mirovati in počivati! Dokazite svojo razredno zavest in aktivnost!

In od vas, odraslih proletarcev, pričakujemo popolnega odziva na naš klic, v prepričanju, da vsakdo od vas ljubi svojega otroka! In celokupni proletariat bo še tem navdušeneje zastopal interese svojega naraščajočega, kateremu pripada bodočnost. Vi boste skoro legli drug za drugim v črne grobove in kdo vas bo nadomestil, če ne boste rešili in vzgojili v razredni zavesti svoje mladine?

Živel 1. maj 1922, dan vstajenja slovenske proletarske mladine!

Živela enotna fronta odraslih in mladih delavcev!

Mladina, naprej!

Proletarski dan.

Prvi maj je zate proletarec v dvojnem oziru važen, da si ga premisliš.

Prvi maj, zopetna sezona veselja današnjega kapitalizma, ter svojega položaja se nezavedajoče delavstvo.

Sedaj v današnjem življenju se vidi mnogo bogastva, veseljačenja, današnja buržuazija razsipava denar po nepotrebnem, na drugi strani veltkanska beda, bleda, suhi, izčrpani obrazi, žrtve kapitalizma. Veliko nasprotje in vredno je, da si to premisliš ti delavec in kmet, ti malomeščan in vi vsi tisti, ki se morate boriti za svoj vsakdanji kosček kruha, da si ga boš po skupnem borenju izboljšal, da si boš ti proletarec lahko proslavil prvi maj nele kot praznik prebujenja, marveč tudi kot dan svojega izboljšanja.

Vprašanje, kako to doseči? Proletarec, to se da doseči po skupini vsega našega proletariata. Zgled Vam bodi.

Skupnost današnjega kapitalizma, če jim gre za njihov žep, je tolika, da ne gleda na svoja politična mišljenja, zbornajo shode, razne zборе itd. ter tam ukrenejo vse dobro za svoj profit, a za-

te delavec vse najslabše, saj gre za ves tvoj pot oroselo čelo, za tvoje žulje. Čim več trpiš, tem večja je moč že itak velikega kapitalizma.

Glej, zakaj bi pa nastopili vsi delavci pot enotne fronte proletariata proti kapitalizmu, da bi se lahko obranili vsaj nekoliko težke kapitalistične pesti, ki jim tlačil hrbet. To je pa med nami težko doseči, ker se moramo boriti zoper intrige buržuazije in žalostno reči zoper intrige svojih istotako trpečih nezavednih sodelavcev. Tri internacionale, mnogo delavskih strank težko bo prepričati vso to mnogo strankarsko delavstvo in ga prepričati, da se da doseči uspeh le skupnim nastopom. Proletariat ovrzi vsa strankarska mišljenja stopi v enotno delavsko fronto, ker le tem potom se da doseči zmaga med kapitalizmom, da boš enkrat svobodno oddahnil in učakal 1. maj svoje zmage in rešitve. V največji meri si pa delavec največ sam krv kapitalističnega zaslužnjenja. Vse strankarstvo delavstva izrabljajo izkoriščevalci sami. Današnje svetovno veleka-

pitalistovstvo si ima geslo »Sloga med nami, sovraštvo pa moramo netiti med delavstvom, če ne sami pa po plačanih faktorjih, ker le v taki bodo morali ostati gospodarji nad vsem tem sužnji! Čim več strankarstva med vsemi temi od nas zaslužjenimi hlapci, tem dalje časa si ostanemo zvesti zmage nad proletariatom.«

To je dobro igrana igra svetovnega velekapitalizma.

Vi pa proletarci, vsi delavci, vsi, ki

Štefanovič Emil.

Proklinjajmo neslogo!

Pet krvavih in blaznih let je ubijal svetovni kapitalizem z vsemogočnimi sredstvi milijone in milijone nedolžnih sinov proletariata. Pet strašnih let so se medsebojno klali sinovi proletariata v korist svojih krvososov. Pet gladnih let so trpeli in umirali doma nemočni otroci, slabji starci in žene proletarcev v trpljenju in kruti lakoti.

Končno se je končal strašen pokol ljudi. Izmučen proletarij je prišel zopet v svoje domove. Ali kaj ga je doma sprejelo? Našli niso ne kos kruha, ne kos papirnatega denarja. — Ne! Nič! — Doma so našli bosost in goloto, našli so lakoto in strašno stanje, a mnogi so našli tudi opuščeno milo domače ognjišče, kosti svojih milih in dragih, kateri so bogve kedaj umrli za časa vojne od lakote in trpljenja in za katere se ni nobeden našel niti, da jim pokoplje kosti v mrtvaškem hramu! Grozota in strahota!

Nezasitni kapitalisti vsega tega niso videli, niso občutili, da so milijoni do nepotrebnem poginili, da so milijoni za celo življenje pohabljeni, da so milijoni poginili od strašnega glada in mraza. Oni niso razumeli in tudi niso hoteli razumeti nagubana očela delovnega naroda, čela mrka in oznojena lica, na katerih se je čitala bolest in trpljenje; oni niso slišali in tudi niso hoteli slišati grozni glas revnih žen in jok nedolžnih proletarskih otrok, ki so prosili par kapelj mleka in malo kruha.

Ne kapitalisti so prišli z ironičnim, brezobzirnim smehljajem preko vsega tega, njihova trda duša tega ni občutila, ne on so z podvojenimi silami sedli na trudna pleča delovnega naroda, oni so še besnejše izsisavali plod dela brezpravnega proletariata in to jednako onega v fabriki kakor tudi onega na kmetih.

V tej borbi proti prolet. so si kapitalisti, ki se sicer medsebojno sovražilo in delilo v različite stranke, popolnoma složni. Borba proti delovnemu narodu je tisto, kar spaja vse kapitaliste sveta.

E, takšno stanje vlada po celem svetu, pa tako je tudi pri nas v naši mali Jugoslaviji.

Proti tej železni fronti kapitalistov celega sveta je stal nasproti razdor in nesloga delovnega naroda!

Rad tega delovni narod ni bil v stanju, da se obrani izmozgavanja in izkoriščanja kapitalistov. Naš proletarij se je sicer organiziral ali po samih želji kapitalistov v stranke in strančice, ki so se medsebojno borile radi majhnih, postranskih in večkrat tudi radi popolnoma malenkostnih razlogov. Te stranke niso imele zaupanja druga v drugo in so tako vnesle v vrste delovnega naroda meglo in neslogo. Vse to je bilo natančno tako kakor so si želeli kapitalisti in kar je odgovarjalo njihovim interesom. Na podlagi takega brezglavega stanja je bil odpor proti kapitalistom slab, z neslogo proletariata, so naši kapitalisti polnili svoje žepce, ki so brez dna in brez kraja!

Vsi delavci, naj pripadajo oni, kateri hočejo stranki, vsi so oni izkoriščani sinovi proletariata. Naj se oni še tako delijo po programih, po ideologiji, na-

ste zaslužjeni, še enkrat tvorite enotno fronto, ker le tega se boji današnji režim kapitalizma in le ona vas more rešiti. Vaše geslo bodi:

Proč s hlapčevstvom! Sloga med nami, da bo enkrat odpomoč, če ne nam pa našim otrokom, ki že morajo okušati grenki jarem buržuazijske klike. da ji vsaj zasije majevsko solnce svobode po tisočletni noči suženjstva!

Proletarci vsi v boj za enotno strokovno fronto!

V. J. K. V.

čelih, končnih ciljih in po sredstvih v borbi itd., oni imajo vendar eno skupno stvar, katera jih mora vezati, a to je — borba za samoobranu in borba proti kapitalizmu!

Ako v nobenem drugem vprašanju moramo biti vsaj v tem vprašanju složni!

Trpinčeni delavec, katerega želo-dec zahteva vsaki dan hrane in pijače, mora realno posmatrati prilike, katere vladajo pri nas in okolo nas, pa mora skušati, da na podlagi tega realnega posmatranja prilagodi tudi svojo borbo v doseg cilja. Radi tega pa še ni potrebno, da se pregreši proti programu in načelima svoje stranke.

Na primer, ves delovni narod brez razlike strank veže skupna borba za pravično prodajo svojih produktov, za izboljšanje mezd, za 8urni delovni čas, veže jih borba za svojo bodočnost, za bodočnost svoje družine — borba za bodočnost celega proletariata!

Potrebna je torej v tej borbi za najsvetejše pravice delavca predvsem volja za sporazum, sloga, skupen nastop in enotna fronta v boju! Brez skupnega nastopa pri nas v Jugoslaviji proletarij ni v stanju izvojevati svojih osnovnih pravic, kakor je to pravo zborovanja in dogovora, pravo udruževanja in organizacije, ja brez sloge ne bo niti zamogel svobodno govoriti, kaj šele si priboriti kake večje pravice.

Mi moramo uvideti pri nas eno veliko žalost! Jugoslovanski proletarij ni složen! To zlo mora končati, ker to zahteva mizerno stanje širokih mas, ki umirajo od lakote in krutega trpljenja.

Danes ni pravilno, da izgubljam čas z raziskavanjem, kdo je kriv neslogi, da dolžimo drug drugega, mi se danes ne smemo boriti za malenkosti, mi hočemo danes, da se nam dovoli pravica na človeku dostojno življenje, hočemo, da se nam omogoči in dovoli, da se naše pravice uvažujejo, da nam se da ono, kar nam spada!

Proletarij je sit in presit vojne in krvi, on hoče mir, ali mir pravice in resnice! Proletarij hoče socialno pravico in trajen mir!

Ali se naj trpinčeni in izkoriščani proletarij še nadalje kolje med seboj in polni žepce svojim krvososom?

Iščimo vendar pota in načina, da se delovni narod cele Jugoslavije sporazume in ujedini, da stvori močno enotno fronto, ki je edina sposobna rešiti izkoriščani narod od trpljenja in preteče katastrofe.

Mi smo globoko prepričani, da je mogoč sporazum za složen in enoten izstop celokupnega delavstva Jugoslavije — in on se mora tudi najti!

Vsi! Vsi proletarci, delavci, mali kmetje, poslušajte glas tistega, ki umira in preklinja neslogo...

Marks, naš veliki učitelj je vzkliknil na koncu svojega manifesta: »Delavci vseh dežel, ujedinite se!« Mi pa, ki ta poziv dobro razumemo in delujemo, da se on tudi v dogledni bodočnosti uresniči, kličemo Vam danes na prvi maj: DELAVCI MALE JUGOSLAVIJE, UJEDINITE SE!

lati. In ti kmečki proletarci so danes v grozni bedi, popreje so hodili v Ameriko, to danes ni več mogoče, v tovarne ne morejo, ker dela primanjkuje in bi povečali le še armado brezposelnih. Velikanski in krivični davki, ki se pobirajo v večini le v obliki taks (pri soli, sladkorju, tobaku itd.), obremenjujejo reveže v veliko večji meri kakor bogatine. Kmečki proletarij je danes v obupnem položaju, on strada in bližajo se mu še slabši časi. Agrarna reforma je ostala lepa fraza na papirju. Samostojneži in klerikalci, ki se navadno bahajo, da zastopajo koristi kmetov, se za nas, bajtarske pare, ne brigajo, in nas še bolj uničujejo s svojo gospodarsko politiko, ker svoboden izvoz koristi le tistim posestnikom, ki imajo toliko, da lahko izvažajo, mesarjem (minister Pucelj je sam mesar!) in podobnim kmečkim magnatom. Naši interesi se pa krijejo popolnoma z interesi tovarniškega proletariata. Naš položaj je deloma še bednejši, kakor stanje industrijskega proletariata, naj-

več zato, ker smo nezavedni in nismo organizirani. Delamo navadno po 12 do 16 ur na dan, odvisni smo od vremena, nimamo socialne zakonodaje za kmete (bolniško in starostno zavarovanje!) nimamo moči, da bi se nas bali. Zato je naša edina rešitev močna, neodvisna zadružna organizacija in skupna fronta z industrijskim proletariatom v razrednem boju. Delavec je naš zaveznik, veliki posestnik pa, čeprav se imenuje kmet, je naš nasprotnik. Zato se zberite vi, mali kmetje, kajžarji, dninarji in obrtniki okoli »Delavskih Novic«, da bomo v neizprosni boju proti našim izkoriščevalcem skupno z delavstvom dosegli lepšo in boljše bodočnost, ki nam jo nudi le socializem, tisti družabni red, v katerem bo tudi revež imel poleg dolžnosti svoje pravice.

V boj za močno zadružno organizacijo!

V boj za skupno fronto delavcev in malih kmetov proti sklenjeni fronti kapitalistov in veleposestnikov!

Zgodovinski pokret socializma jeseniškega proletariata.

Začutivši potrebo, da enkrat zgodovinsko posežemo v preteklost oz. k početku razvoja socializma na podlagi internacionalnega razrednega boja jeseniškega proletariata v današnjem največjem industrijskem kraju v Sloveniji, kjer živi industrijski proletarij izkoriščen od Kranjske industrijske družbe, katero tvori inozemska kapitalistična družba, katera udobno živi na račun Jugoslov. proletariata, kateri kopiči tej družbi ogromna bogastva in do katerega nima omenjena kapitalistična družba nikakega socialnega čuta, da mu omogoči človeku dostojnega življenja.

Objednem z objavljenjem te zgodovine imamo namen pokazati tudi napake Slovenskega proletariata, kateri je tako nedostopen do organizatoričnega skupnega delovanja, — za osamosvojitve in osvoboditev izpod kapitalističnega jarma.

Približno pred 26. leti so se pričeli zbirati posamezniki v malih skupinah po gozdovih nad Romavhom in v takozvani Mojstrani, kateri so začutili potrebo po osnovitvi razredne organizacije po vzgledu zavedajočega se proletariata v drugih državah, na podlagi internacionalnega razrednega boja t. j. združeno z vsemi proletarskimi narodi celega sveta, v svrhu skupne akcije proti vedno bolj centraliziranemu izkoriščajočemu kapitalu.

Leta 1896. je štela skupina zavedajočih se začetnikov okrog 40. ter so se že toliko opogumili, da so sklicali prvi shod, s katerim pa niso imeli sreče, ker so jim isti shod razbili domačini, nahujskani od verskih fanatikov v prvi vrsti raz prižnice, v drugi vrsti pa soudeležba Jeseniškega župnika, kateri je razkričal socialiste za brezverce, na drugi strani pa po nalogu rajnega Lukmana, kateri se je zbal zavedajočih se delavcev in kateri ima precejšnjih zaslug v klerikalnem taboru, podpirajoč iste tudi z gmojnimi sredstvi, za proti-uslugo pa so le-ti bili boj proti socialistom ter jim onemogočali razvoj organizacij katere so bile naperjene proti kapitalističnemu razredu; zato danes smelo lahko trdimo, da je klerikalizem prva zaščita kapitalizmu, kateri se je zamogel razpasti edino le pod okriljem klerikalizma.

Pomisliti moramo, da so bili začetniki pri osnovitvi socialistične organizacije tuji po večini slovenski Korotanci katere se je smatralo od strani

domačinov za brezverce in brezdomovince, na katero se je nahujskalo razprižnice in od strani istodobnih liberalcev, nezavedni proletarij proti razredno zavedajočim se sodrugom kateri je imel vsakdo pravico lopniti z kolom po glavi, kar se je tudi dogajalo. Spominjam se tudi pridige nekega kaplana, kateri je polagal hišnim gospodarjem na njih vest in odgovornost, da naj te vrste ljudi t. j. socialiste ne trpijo pod svojo streho, katere je niso vredni, ter da bodejo hišni gospodarji odgovor dajali pred bogom na sodni dan radi teh brezvercev, katere trpijo pod svojo streho. Povod tem hujskarijam od strani verskih in narodnih nestrpnih so seveda v gotovi veri zakrivilji tudi sami, ker so se dali zapeljati hujskačem, kateri so pod krinko vere in narodnosti štitali kapitalistični razred v oni meri, kakor ga štiti še danes tako, da se direktnega boja kapitalistični razred ne udeležuje, temveč indirektno; — imamo toraj in nepreostaja nam drugega, kakor boj z meščanskimi strankami, za katerimi se skriva kapitalistični razred ter je bil ta boj razredno zavedajočih prvih sodrugov zelo otežkočen, kakor tudi njih življenje ogroženo.

Ledina je polagoma postala rodovitna ter zadobila čisto drugačno lice, pri čemur ima svetovna vojna precejšnjih zaslug, da se je proletarij pričel dramiti iz trdega spanja, ter začel pomovati o pravem internacionalnem razrednem boju socializma, za odpravo obstoječega krivičnega družabnega reda, za zboljšanje soc. položaja proletarskega državotvornega razreda, kateri vzdržuje svet.

Z prevratom ob polomu svetovne vojne je jeseniški proletarij upal, da mu zasije solnce svobode, kar se mu je obljubovalo tako sijajno, a — je bil od reakcionarnih elementov, kateri vladajo danes v Jugoslaviji prevaran, ter zapostavljen v dobo reakcije, katera je vladala v bivši Avstro-Ogrski monarhiji pred 50. leti. Iz te zgodovine posnamemo, da je delo in vztrajnost prvi predpogoj k osvobojenju proletariata iz okov reakcije, katera stavlja delavski razred z različnimi »obznanami« in zakoni o zaščiti države izven zakonov, s katerimi štiti pohlepnost kapitalistične družbe, ne oziraje se na potrebe in pravice proletarskega razreda.

Jeseniški proletarec.

„Delavske Novice.“

S krutim udarcem je pala »obznana« po delavnem ljudstvu in še krutejše je udaril po njem »zakon o zaščiti države«.

Zapiral se je trpinčeni delavec in besnele so preiskave po njegovem stanovanju.

Pojavljal se je odpor in mrmljanje proti protilustavnemu stanju na eni strani in na drugi je manj zavedno delavstvo lezlo pod pritiskom diktatorske knute v vrste kapitalističnih strank.

Malomeščani in kapitalisti so pro-

glasili delavstvo kot temen, svetu opasen element. Preračunana ali vendar hazardna je bila ta poteza izkoriščevalcev.

Tako je bilo stanje, predno so pričele izhajati »Delavske Novice«.

Šli smo med delavstvo, med trpinčeni delovni narod, pogovarjali smo se z njihovimi voditelji in zastojni smo iskali temnih elementov, našli smo le kup revščine, kup grde lakote.

Dober in pošten je razred delovnega naroda, ali je zaveden in se bori po

J. P., kmet.

Položaj našega malega kmeta.

Splošno se govori po mestih o dobrem gmotnem položaju kmetov. To je le deloma res, ker kmetje niso enoten razred. Kadar se govori o kmetih, se misli navadno le veleposestnike in trdne posestnike, a teh je med Slovenci krvavo malo. Tri četrtine našega

kmetskega ljudstva tvorijo mali kmetje, bajtarji, ki si pridelajo le majhen del svojih potrebščin in morajo po večini leta kruh in krompir kupovati in morajo služiti kakor dninarji pri velikih posestnikih ali pa se bavijo s kakim obrtom ozir. hodijo v tovarne de-

vsej pravici za zboljšanje svojega položaja. Delavska masa je poštna in je pripravljena spoštovati vse, kar je drugim sveto. Sumničnja in podtikanja našemu proletariatu so bila le gola in predrzna laž, s katero so skušali kapitalisti s silo ubiti zavedne delavske mase.

Kapitalizem je divjal v obliki bajoneta in zaporov, lakote in bede nad krvavim žuljavim hrbtom delavnega naroda.

V takih prilikah in iz teh vidikov so izšle »Delavske Novice«.

Z jezo blaznih so se vrgli na »Delavske Novice« jih blatili z vsegamogocimi priimki, denuncirali na policiji. Pri širokih masah niso imeli uspeha, pač pa je začela delovati policija, preiskavala naše uredništvo in stala neprestano za petami našega urednika, pri čemur je celo policijski pes igral svojo ulogo.

Ali tudi policija je kmalu uvidela, da je vse le gola denunciacija in da je gibanje resno, trezno, ki hoče doseči za državljana samo njegove osnovne pravice. »Delavske Novice« so postale kmalu moralna opora slovenskega proletariata. Treznemu, resnemu nastopu se je kmalu upognilo brezglavo preganjanje trpinov in preiskovanje po njihovih domovih.

Tako praznujejo D. N. danes prvi maj v zavesti, da so ščitile preganjane v tistem času, ko se ni upal oz. ni hotel nihče založiti zanj. Sedaj prepustimo mirne duše sodbo proletarskim masam. Storili smo svojo dolžnost in storili jo bomo v bodoče zvesti načelom, ki smo si jih vzeli za vodilo v prvi številki. *Enotna fronta delavstva in matih*

A. H., Trbovlje.

Sužnji.

Govornik na rudarskem shodu je imenoval delavce — moderne sužnje.

Buržuj, ki je iz radovednosti prisostvoval shodu, je menil, da je ta trditve »doneča fraza«, s katero je govornik hotel omamiti neizobražene rudarje. Tako se je med nama o tem predmetu razvila debata. Buržuj mi je razlagal, da so nekdanj sužnje kupovali, da so sužnji bili prisiljeni opravljati najtežja dela, da dela niso smeli zapustiti in še druge stvari, katere si je zapomnil iz šole. Trdil je, da je današnji delavec popolnoma svoboden, da delo, ki mu ne ugaja lahko pusti, da ga nihče ne more siliti, da opravlja najtežja dela, da danes pri tako razvitih tehničnih pripomočkih sploh ni več težkega ročnega dela.

Mirno sem ga poslušal in čutil sem se, da more človek, ki se prišteva med intelektualce tako pristransko, tako nekritično posmatrati življenje in razmere delavstva.

Res je — sem mu odgovoril — da so nekdanj sužnje kupovali in da so jih smatrali kot orodje, kot domačo živino v gospodarstvu. Ali ravno vsled tega, ker je gospodar moral sužnje kupovati, je imel interes, da jih čim bolj usposobi za težka dela, da jih čim dalje ohrani delazmožne. Zato pa je gospodar svoje sužnje dobro hranil, dobro oblačil in skrbel za dobra stanovanja. Gospodar je svojega sužnja varoval pred boleznijo, pred nezgodam, da ni imel izdatkov za druge sužnje, katere bi moral kupiti. In danes? Podjetnik ne kupuje več sužnje. In velike mase brezposelnih, lačnih proletarcev si izbere število zdravih najmočnejših delavcev, kolikor jih pač potrebuje. Ni težko brezposelnih delavcev pridobiti za delo pod neugodnimi pogoji. Podjetnik plača delavca v denarju. Ne vpraša se, dali bo mogoče delavcu za to plačo preskrbeti si hrano, obleko, stanovanje in druge potrebščine, ki jih še potrebuje delavec-človek. Ne vpraša, dali ima delavec družino, dva, tri, sedem ali več otrok, dali vzdržuje onemoglega očeta, mater? Vse to se podjetnika - delodajalca ne tiče! Če delavec vsled nezadostne hrane nezdravega stanovanja, pomanjkljive obleke zbolí, če njegove sile opešajo, tudi to ne briga podjetnika. Zmanjša mu plačo in zopet ni škode za podjetnika. Če se delavec ponesreči, če umre, kaj zato! Iz množice brezposelnih dobi zopet svežo, jako delavno silo, jo izčrpa, odbaci in najame zopet svežo. To se ponavlja.

Da, res je tudi, da ima danes delavec pravico, da zapusti delo, ki mu ne ugaja, kar s sužnjem nekdanj ni bilo

kmetov proti enotni fronti izkoriščevalcev. *Gospodarska osamosvojitve proletariata potom enotnih, neodvisnih silnih in razredno bojnih, strokovnih organizacij. To so bili in bodo glavni cilji našega dela. Samouprava ljudstva v občinah, pokrajinah in državah, potom neodvisnih, le volilcem odgovornih zastopov. Sodelovanje širokih ljudskih mas pri upravi in provajanju zakonov. Avtonomija socialnih delavskih in kmetijskih institucij. Uravnava proizvodjenja in konzuma potom konzumnih in produktivnih združug delavcev in kmetov.*

To so prve stopinje, ki jih moramo doseči na potu h končnemu cilju, ki je socializem, ki je edini v stanju narediti konec današnji kapitalistični družbi, ki temelji na izkoriščanju večine po privilegirani manjšini. Spoštujemo vsako narodno in versko prepričanje posameznikov, ali pobijali bomo vsakega, ki bi hotel brzdati naš razredni boj v imenu narodnih ali konfesionalnih interesov, ker v gigantskem boju izkoriščanih proti krvosesom ni premirja dokler ne zmagajo zatirani, ki bodo onemogočili potem v bodoče vsako izkoriščanje.

Kdor se strinja z nami nam bo dobrodošel. Ali vsak naj pomisli, da mi kot list najrevnejših slojev nimamo bank in milijonov in edini naš denarni vir je naročnina in naše poštene roke. Zato sodrugí, če hočete, da bomo borbo lahko uspešno nadaljevali *zbirajte nove naročnike in zbirajte prispevke za tiskovni sklad.*

Vsem svojim sodrugom in prijateljem pa kličemo ob priliki delavskega praznika: V boj za naše zahteve!

dovoljeno. Toda pomislite malo! Rudar v T. je za težko delo plačan, stanovanje mu je nezdravo, zato hoče delo v T. zapustiti. Znano mu je, da bi ga sprejelo drugo podjetje n. pr. v Nemčiji in mu nudi boljše pogoje. Toda odkod naj dobi sredstev za vožnjo, za selitev? Kaj, če sploh ne ve, bo li drugje dobil delo? Prihrankov nima. Če bi bil zaslužek tak, da bi si lahko kaj prihranil, sploh ne bi mislil za drugim delom. Pravico delo zapustiti ima današnji delavec, ali razmere ga prisilijo, da gara še nadalje pri onem podjetniku, ki ga je dobil popolnoma v oblast. Svoboda za proletarce je samo na papirju.

Buržuj je bil že malo nerazporežen pa je omenil bolniško in starostno zavarovanje.

Da, tudi ta različna zavarovanja so samo kaplja v velikem morju, ki davi današnje delavce.

N. pr. V Trbovljah je 5000 delavcev in okrog 10.000 družinskih članov. Za vso to množico sta nastavljena samo 2 zdravnik. Vsakodnevno prihaja na zdravniški pregled povprečno 300 ljudi (2 odstotka). Če zdravnik dela nepretrgoma 8 ur pri najboljši volji ne more posamezniku žrtvovati več kot 1 in pol minute. In nismo se čudili, ko je rudar, ki se je usekal na nogo, dobil v lekarni po zdravniškem receptu, vodo za izpiranje grla.

Delavec, ki boluje, dobiva od 27 do 48 kron bolniške podpore. S 40 kronami naj se preživlja in si privošči še razne priboljške, za okrepitev zdravja? Ni li bolniško zavarovanje cinična ironija?

In starostno zavarovanje? Po 30 do 35 letnem službovanju v rovih si pridobi rudar pravico do 200 kron mesečne pokojnine. Danes lahko na prste preštejete one, ki so vzdržali 30 let v rovih, imenik onih, ki so se v rudniku ponesrečili, ki so si v rudniku nakopali bolezen in ji podlegli, pa je debela kňjiga.

Varnostne naprave? Da, predpisane so. Obstojta celo državni urad, ki ima nadzirati varnostne naprave. Toda 70 odstotkov vseh nezgod se zgodi vsled nezadostnih varnostnih naprav. In niti v enem slučaju ni bil podjetnik obtožen kot posredni ubijalec.

Samo en primer naj še navedem. Ponesrečil se je rudniški konj. V T. ni živinozdravnika, zato so brzojavili v bližnje mesto. Živinozdravnik je prišel in ker je bil slučaj kompliciran je ostal 3 dni v T. Račun, ki ga je pozneje predložil živinozdravnik, je prekašal polovico plače rudniškega zdravnika. Radevolje je plačal podjetnik masten račun,

rad kupoval draga zdravila ponesrečenemu četveronožcu, poseben sluga je negoval konja. Za ponesrečenega rudarja podjetnik niti ne vpraša.

Odkod ta razlika med konjem in delavcem?

Če se težko ali celo smrtno ponesreči delavec, ne trpi podjetnik nobene škode, če pa konj postane neporaben

Ivo Raffanelli.

Pozdravljeni budite mučenici vi heroji, hrabri slobode borci što znate samo jad gorka življenja što se borite za konac trpljenja. što žrtvujete sebe, ženo, djecu u težkoj borbi za slobodu svetu.

Pozdravljeni vi hrabri junaci što ste tvrdji nego buržujski lancí, u kojima ste grozno okovani u kojima se svijate od boli, okovani kao ljudski razbojnici, vi koji ste preporeda sveta borci.

Vas proganja kapitalistički zmaj jer rušite kapitalistički raj, raj raskoša srebra zlata raj, raj pun ljepote toga svijeta kojeg su stvorile krvave ruke krvne proletarske grozne muke.

Podgorski rudar.

Majska pripovedka

katero bodo v poznejših letih stare rudarske matere na predvečer 1. maja rudarskim otrokom pripovedovale približno takole:

»V drugi polovici devetnajstega stoletja se je rodila na slovenskem Unija slov. rudarjev. Postala je velika žena, nastanila se v Zagorju ob Savi in je zbirala vaše pradede, črne rudarje pod svoje okrilje; obljubljala jim je, da jim hoče preskrbeti boljši kruh za nje in njih družine; imenovala je te revčke črne rudarje svoje otroke. In res so se začeli črni rudarji k njej zatekati, so jo ubogali, ona pa je res za nje skrbela. Ona takrat ni bila samostojna, ampak je bila pod nadzorstvom Nemcev in Čehov, ker menda še ni bila polnoletna. Prišlo pa je nesrečno leto 1914, ko se je sprl svetovni kapitalizem. Nastala je huda borba skoro po celi Evropi, pobijali so se ljudje, kateri se niso nikdar poprej videli, požigale so se vasi in mesta; revni kmetje in delavci, oziroma njih družine v obmejnih krajih so morali na pol nagi brez živeža zapuščati svoje domove in bežati, ne vedoč kam; skratka, umirali so ljudje in živali, kri je tekla tako, da je zemlja ni mogla več popiti. Obmejne reke so bile krvave in so se zajezale od mrličev, to pa ne samo v letu 1914 ampak to je trpelo do leta 1918. Da pa me prav razumete otroci, bo dejala stara mati, niso se tepli kapitalisti, oni so prepir samo nahujskali, potem pa so ostali v zaledju in delali milijonske dobičke, pobijati so se morali le delavci in kmetje in malomeščani, ki so bili takrat moderni sužnji kapitala, in med te so spadali tudi otroci matere Unije »črni rudarji«.

Nekaj jih je moralo takoj odriniti na bojno polje in zapustiti svoje drage; nekaj pa jih je ostalo doma, da so kopal premog, kateri je bil za vojsko neobhodno potreben, da so se z njim kurile mašine, katere so vlačile brate iz ene mesnice v drugo. Doma je ostala tudi mati Unija kot »neobhodno potrebna«. Ker so nastala iz rodovitnih polja puščave in pokopališča, ker so nemški podmorniki potapljali dnevno na stotine ton živeža in so užigalne granate zažigale dnevno velika žitna skladišča je začelo za delavca živeža primanjkovati, boljši ljudje seveda so ga imeli dovolj.

Rudarjem se je dajalo namesto kruha »runkel« in koleraba, namesto moke žagovina, pomešana z zdrobom od trohnelega fižola in divjega kostanja; za prikuho k temu fižolove stročine z repnimi odpadki, namesto tobaka pa bukovno listje; obleko so dobili iz papirja, za obuvalo pa, ali lesene coklje, ali pa cipele od padlih vojakov; vrhu tega se je rudarje neusmiljeno priganjalo k težkemu delu ne samo ob delavnih ampak tudi ob nedeljah. Njih žene so beračile, otroci pa so razkopavali smetišča in iskali drobtinic od prejšnjih let.

Mati Unija je bila doma v Zagorju ob Savi in je vse to videla, ni pa nič-

za delo, mora podjetnik kupiti drugega konja, in to stane denar.

Vidite, nekdanji sužnji so bili vsa enakovredni domači živini, ali gospodarskemu orodju, današnji delavec pa pomeni podjetniku manj kot pa stroj ali pa konj.

Buržuj ni ugovarjal. Obljubil je pa, da bo o stvari razmišljaj.

Pozdrav!

(Ob priliki prvega maja.)

Vas proganja kapitalistički zmaj jer pripravljate njegovom zverstvu kraj zverstvu što dušu i tjelo izjeda proletariata zarobljenoga, koje nema pravice ljudskog življenja već samo pravicu vječnog trpljenja.

Pozdravljeni proganjeni drugovi, slavni visokim duhom neumorni, što teške robijaške haljine, časnim ponosom mračne čelije ponosno i mirno umirete.

O ti lepi zeleni ružnati maj tim blednicima snagu, nadu, okrepeca, utješi, ublaži njih gorki rod. Još jednom budite pozdravljeni! Vi pogaženi, Slobode borci.

sar ukrenila, ker sama menda ni bila lačna; otroci »črni rudarji« pa se tudi za njo niso brigali.

Ko pa so se leta 1918 njih bratje vrnili iz bojnega polja, kolikor jih je še ostalo, so gledali z debelimi očmi, kako se bratom in njih družinam doma godí, in ker so morali tudi sami za »zasluge na bojnem polju« poseči z njimi v korito po kolerabi in stročinah, so takoj napadli mater Unijo, zakaj je svoje otroke tako zapustila. Ona pa se je izgovarjala, češ, otroci so me zapustili, sama pa delati ne morem. Takoj so šli starejši bratje na delo, skregali mlajše brate, zakaj matere ne ubogajo in jej ne pomagajo in kmalu je bilo zopet združeno precejšno število otrok, črnih rudarjev pod okriljem matere Unije.

Mati Unija pa je imela takrat za svoje muhe, otrešla se je nemškega in češkega nadzorstva in začela pogosto zahajati v Ljubljano.

Vendar pa je na krik svojih otrok poslala nekaj starejših sinov potkrat na vrata podjetniku in na vrata takratne vlade. Ti sinovi so tam povedali, da črni rudarji niso več voljni jesti kolerabe in stročine, ker so zvedeli, da je v novi državi kruha dovolj. To je tudi pomagalo, zamenjali smo runkel za črni kruh. Mati Unija pa se je na to odpeljala v Beograd v narodno predstavništvo odkoder smo dobili od nje samo eno razglednico. Ni pa v Beogradu dolgo ostala, menda jej je bilo dolgčas, ker menda ni znala srbskega jezika in prišla je zopet nazaj v Zagorje ob Savi. Njeni otroci črni rudarji pa so se v času njene odsotnosti vsi združili in se zatekli v njeno okrilje. Prišel je prvi maj leta 1919. Otroci to vam je bilo veselje! Vsi bratje črni rudarji in njih sestre so bili tesno združeni pod eno zastavo, večletni sovražniki so si podajali roke in si obetali večno bratstvo. Kar ni imel Janez, dal mu je Jaka, kar je manjkalo Marički, dala jej je Ančka in kar ni imela Ančka, dobila je pri Polončki; prepir med fanti za dekleta se je prenehal, fantje so si rekli, tudi druga mati ima lepo hčerko, rudarski otroci so prišli na plan z rudečimi zastavicami, godbe so zaigrale, možnarji zaigrameli, delo je prenehalo — pričel se je dan bratstva, dan sprave in veselja. Vse se je veselilo in rajalo, celo uradniki in poduradniki so se pridružili rudarjem, ker so spoznali, da so tudi oni delavci, da delo ni sramota, ampak da delo vzdržuje svet. Le kapitalizem se je skríl za trdno zidovje, čepel na svojih milijardah, kakor koklja na jajcih in od tod preplašeno gledal, kaj bo.

Pa ker je na svetu vse minljivo, je tudi ta največji praznik, kar so jih rudarji do takrat v Sloveniji poznali, minil. Rudarji so šli zopet na delo, nadlegovali pa so mater Unijo neprenehoma, naj za nje skrbi, naj ne pozabi svoje materne dolžnosti. Razni paglavci so jo začeli celo nadzorovati, očitali so jej, da ima s podjetniki ljubavno razmerje, da hodi sama k njim vasovat, da se

sprehaja z njimi po ljubljanskih ulicah, da poseda z njimi po večerih v hotelu »Union«, in še več takih reči. Trditi pa tega nobeden ni mogel, ker če je mati Unija res hodila po takih potih, je hodila sama brez spremstva. Starejši sidovi so jo svarili, ona seveda je to tajila; pametnejši so jo zagovarjali, češ materi se mora odpustiti, če je prav kaj zakrivila; ker so vedeli da bo to otroke, črne rudarje razdružilo. Pa vse vedno je nastal spor med otroci, ker mati Unija je večkrat pokazala, da nima vsehi otrok rada. Slednjič se je celo ujezila in se je odpeljala v Švico, kjer so se takrat nahajali razni bivši češarji, bivši ministri in razni diplomati in so tlačili tam našo ubogo valuto, da so jo skoraj zadavili. Hudobni paglavci so materi očitali, da jih je šla tja tožit, da je ne ubogajo in da je vzela vse otročje premoženje seboj. To pa tudi ni bilo res, ker to dobro je imela, da ni bila ne zapravljkva, ne pijanka. Pozneje se je zopet vrnila v Zagorje, otroci pa, kateri so jej bili bližje, je niso več poslušali, le nekateri so jo še zagovarjali in jo podpirali. Ker pa je glad pritiskal, so se otroci črni rudarji zopet združili in zahtevali od podjetnika kruha, ne da bi mater Unijo vprašali. Ker pa podjetnik ni hotel dati kruha, so bratje črni rudarji v decem. l. 1920 odložili orodje in prekrižali roke, na kar se je začelo vstavljati vse kolesje, kar je podjetnika primoralo, da je dal rudarjem eno čudno žival. Gospodje pri vladi so jo krstili na ime »Točka osem« in jo kot tako poslali rudarskim otrokom, da so smeli čez eno leto uživati od nje vsi pičlo hrano. Otroci bodo staro mater gotovo vprašali: »Kaj pa je ta žival jedla, da je živela?« in stara mati bo odgovorila: »Uživala je črni premog, katerega so vaši pradedje kopali. Podjetnik za hrano ni skrbel.« Napočilo je leto 1922. Kmalu v začetku leta pa se raznese po revirjih žalostna vest: »Mati Unija je bila pri podjetniku.« »Točka osem« je mrtva; njena morilka je mati Unija. Otroci! To je bil jok in stok rudarskih otrok, vsaj so to žival tako ljubili, čeravno jim je dajala pičlo hrano, vendar pa je bila ta hrana vsakemu gotova. Tri dni se ni dalo ničesar natančnega zvedeti, še le četrty dan se je dognalo, da »Točka osem« ni popolnoma mrtva, ampak ima le hudo

I. M.

Prvi maj po dvaintridesetih letih.

Dolga je doba dvaintridesetih let, merjena po človeškem življenju; ali kratka je njena doba v zgodovini človeštva.

L. 1890 si je delavstvo zasnovalo svoj praznik, ne da ima praznik, ampak da je praznik njegov, ni z rudečim znamenovan v pratiki, tudi v cerkvi ga ne naznanijo teden dni prej, tudi ni zapovedano, še celo branijo ga, in vendar je praznik dela, proletarski praznik, prvi majnik! Rdeči majnik!

Koliko jeze in strahu si že napravil v srcu tlačeni in tlačiteljev, odkar te praznuje izmozgani in teptani človeški rod proletarcev! In koliko veselja in poguma si vžgal v srcih milijonov izkoriščanih, ki se bore za svobodo, bratstvo in enakost.

In zopet je napočil dan, ko svetovno delavstvo praznuje svoj praznik. Leto za letom te že praznuje, leto za letom se te veseli, kajti ta dan delavstvo napoveduje boj vsem starim in preživelim reformam, ta dan zbira pod svojo rdečo zastavo brezpravne armade in jih pripravila za boj proti njihovim tiranom.

V praznovanju prvega majnika se izraža predvsem solidarnost delavstva. In to je revolucionarnega pomena. Brezpravne mase se združuje, da doseže s svojo močjo, proti volji gospodujočih, prostora za življenje in razvoj, da si pribori pravice, ki jih doslej nima. Prvi majnik je praznik zatiranlih.

Stoletja že vihrti kapitalisti bič nad ubogim človeštvom, pijavke kapitalističnih mogotcev so mu izsesale njegovo srčno kri, skušali so ga vzgojiti v nevedno živino, toda delavec je ostal delavec, oropan vseh pravic, ponižan sicer, in užaljen v svoji duši, toda uničili ga niso niti mu vzeli hrepenenja po pravici.

Kolikokrat v zgodovini človeštva je

rano, za katero bo najbrž poginila, in če ne pogine, ni več v stanu prehraniti rudarskih otrok; kdo pa je morilec, se ne ve. Žival je vidno hirala, rudarski otroci pa so stradali in jokali. S tem dnem pa je začela hirati tudi mati Unija.

Nekateri otroci so trdili, da ima nadohu, da njena smrt še ni tako blizu, pač pa bo gotovo umrla; drugi so celo trdili, da jo meče božjast. Mi vemo le toliko, da se je od tega nesrečnega dne svojih otrok črni rudarjev izogibala in da je bila bolna. Ker so bili sedaj otroci črni rudarji brez matere je stopila na njeno mesto mlajša sestra v priprosti rudarski obleki z žuljavimi rokami pod imenom »Zveza rudarskih delavcev«, katera je zopet združila vse brate črne rudarje pod svoje okrilje in katera danes živi v izbornem zdravju; stara mati Unija pa je konečno umrla. Nekateri otroci so jej ostali zvesti do groba, po njeni smrti pa so se vsi zatekli k njeni sestri »Zvezi rudarskih delavcev«, kamor spadate tudi vi otroci kadar odrastete, za staro mater Unijo pa molite, naj jej Bog odpusti njene grehe, ki jih je imela in naj jo sprejme — če že ne v nebesa — pa vsaj v hotel »Union«, kamor je kot živa tako rada zahajala.

Tako bodo pravile stare rudarske matere v poznejših letih rudarskim otrocičem in si bodo brisale iz oči bridke solze, ker se bodo spominjale na grenko preteklost, katero sedaj preživljajo. Otroci pa bodo z odprtimi ustmi poslušali, ker se jim bo zdela taka pripovedka le nekaka pravljica in naposled bodo zapeli:

Jutri bode prvi maj,
za nas otroke pravi raj!
Možje se bodo skupaj zbrali,
rudarski godci zaigrali,
fantje s punčkami plesali,
mi pa z zastavicami bengljali.
Govorniki bodo javno govorili,
kapitalisti pa se bodo skrili.
Tudi mamca se lahko zavrti,
ker za kruhek ni skrbi,
dokler »Zveza« nam živi.
Pred leti pa ni blo tako,
ko »Rudarske Zveze« še ni blo.
Otroci so po smeteh kopali,
da drobtinic so iskali.
Tako so stara mati djali.

Podgorski rudar.

Kati Lina.

Razredni boj proletariata.

Zgodovina cele človeške družbe je zgodovina razrednih bojev. Svobodni človek in suženi, patricij (= rimski plemenitaš) in plebejec (= rimski državljani brez premoženja), grajščak in tlačan, mojster in pomočnik, skratka zatiratelj in zatiranec, so stali vedno proti sebi, sedaj v odprtem, sedaj zopet v skritem boju; in izid teh bojev je bila vedno prevratna preobrazba cele človeške družbe ali pa s skupnim poginom bojujočih razredov. V prejšnjih dobah je bila človeška družba strogo razdeljena v posamezne stanove, v mnogobrojnih sponah družabne veljave. V starem Rimu imamo patricije, viteze, plebejce, sužnje; v srednjem veku grajščake, najemnike, člane meščanskih cehov, tlačane in v vsakem stanu zopet posebne stopnje in vrste članov. Po propadu fevdalne družbe nastala novodobna meščanska družba ni odpravila razrednih nasprotij. Spremenila je le razrede, postavila nove možnosti izrabljanja, predrugačila je način razrednega boja. Naš vek, vek buržuazije, se odlikuje po tem, da je poenostavil razredna nasprotstva. Vedno bolj in bolj se deli človeška družba v dva velika sovražna tabora, v dva velika razreda, ki sta si v ostrem nasprotstvu; buržuazija na eni, proletarijat na drugi strani.

Buržuazija, razred, ki ima v rokali stvarstvo celega sveta, ki poseduje rudnike, velika posestva in tovarne ter proletarijat, razred, ki nima drugega kot delo svojih rok ali svoje glave (ročni in duševni delavec ter mali kmet, ki obdeluje sam s svojo družino svoje polje). Ta dva razreda sta v vednem boju. Delavec ustvarja vrednote, ampak teh vrednot ne more izkoristiti v polni meri sam, ker je prisiljen kapitalistu, čigar last je tovarna, obrat ali zemlja, dati velik del teh vrednot. Tisti del vrednote, ki jo mora delavec odstopiti kapitalistu, se imenuje nadvrednota. To nadvrednoto dobi kapitalist zastonj, ker jo dobi brez dela, le zato, ker obvlada produkcijska sredstva (rudnike, zemljo, stroje, orodje itd. itd.) in ona je glavna podlaga njegovega profita, ki poveča še njegovo bogastvo in gospodarsko moč. Kapitalist hoče z vsemi sredstvi doseči, da delavec odstopi njemu čim večji del vrednot, ki jih proizvaja, da bo njegov profit čim večji ter je njegov končni namen, da pusti (v obliki mezde ali plače) delavcu le tisti del, ki je neobhodno potreben, da zagigura delavcu beraško življenje in ki je zadosten, da delavca ohrani pred popolnim onemogljem. Delavec nasprotno — in to s polno pravico — hoče, da ostane cela vrednota, ki je plod njegovega lastnega dela, njegovih žuljev in njegove glave. Kapitalist zahteva čim daljši delavni čas in hoče čim manjše mezde plačevati; delavec hoče čim večje mezde in čim krajši delovni čas. Med temi dvema nazori ni nobene skupne točke, boj, najostrejši razredni boj je plod teh nasprotij. In nobeno sodišče ne more pravično rešiti za obe strani tega nasprotja. Če je kapitalist močan, obvelja njegova, če je delavstvo dobro organizirano, uveljavi v večji meri svoje zahteve. Ta spor med kapitalistom in delavcem ni noben problem pravice, vere ali narodnosti, ampak to je vprašanje moči. In iz tega dejstva, da se gre za moč, sledi brezpogojno, da mora priti do boja. Do razrednega boja med kapitalisti in delavci. To je razredni boj! Odstranjenje kapitalističnih razredov, odstranjenje nadvrednote in torej tudi

mezdnega razmerja delavca do kapitalista bo rešila končno veljavno socialno vprašanje. Zavest tega dejstva tvori razredno zavest proletariata. In ta razredna zavest je podlaga za njegovo rešitev iz spon gospodarskega suženjstva.

Najenostavnejša oblika razrednega boja je vsako strokovno gibanje za višjo mezo in za krajši delovni čas.

Razredna zavest delavstva je podlaga osvobođenja delavskega razreda. Šele kadar spozna proletarijat, da njegovo izsesavanje ni nobeno minljivo zlo, ampak da je izkoriščanje večine (= proletariata) po manjšini (= kapitalisti) zahteva in podlaga današnjega zasebnega - lastniškega, kapitalističnega družabnega reda in da bo trajalo vse zatiranje, vse stiske in vsa beda tako dolgo, dokler ne bo odstranjeno kapitalistično gospodarstvo in z njim boj za nadvrednost in dokler ne pride na njegovo mesto socialistična družba, v kateri bodo vsa produkcijska sredstva (tovarne, rudniki, veleposestva) socializirana in bodo last skupnosti; tedaj bo uvidel, da je njegova rešitev le v pomirljivem boju proti kapitalizmu za socializem.

Vsako mezno gibanje je bitka delavstva proti kapitalističnemu družabnemu redu. To si mora zapomniti proletarijat. In njegovo orožje v tem boju so strokovne, zadružne in politične organizacije. Razredno zaveden proletarijat mora vedeti, da ga male reforme ne morejo rešiti, da je njegova rešitev le konečna zmaga, odstranjenje kapitalistične družbe in ustvarjenje novega socialističnega družabnega reda, v katerem bodo rudniki, tovarne in veleposestva skupna last, v katerem ne bo več razredov in torej tudi ne več izkoriščanja.

Ampak to osvoboditev doseže proletarijat le iz lastne sile. Ustvaritev socialistične družbe bo posledica zmage proletarskega razreda.

In zato mora proletarijat voditi razredni boj le tako, da ga vodi vedno za ciljem končne zmage, za ciljem odstranjenja današnjega kapitalističnega družabnega reda. Vojne homatije so razredni boj še poostri. Dočim je proletarijat izšel držav krvavel po bojnih poljih ali garal po vojnih arzenalih, so kapitalisti vseh držav delali velikanske profite. Ogromna premoženja so nakopičili maloštevilni kapitalisti (vojni dobičkarji!), na drugi strani so že itak maloštevilne vrste srednjih stanov (uradniki, srednji kmetje in mali obrtniki itd.) obubožali tako, da se mu danes ne godi nič boljše kakor proletariatu, čigar stanje se je po vojni še bolj poslabšalo. Dočim so kapitalisti ogromno pomnožili svoja premoženja, je 90 odstotkov ljudstva zapadla največji bedi.

Edina rešitev za te mase je danes socializem. Edina pot do socializma je zmaga proletariata. Edina pot k tej zmagi je neizprosni razredni boj proletariata potom strokovnih, zadružnih in političnih organizacij. Razredni boj proletariata mora biti mednarodni, ker je kapital istotako mednarodni. Razredno - zaveden proletarijat nima kaj iskati v organizacijah, kjer so organizirani tudi kapitalisti, proletarijat nima kaj iskati v organizacijah, ki se bore za narodnostne, šovinistične cilje ali pa cerkvene, konfesionalne interese. Le enotna strokovna, politična in zadružna organizacija ročnih in duševnih delavcev ter malih kmetov, ki stoji na razrednem, bojnem stališču, je naša rešitev.

Max Barthel — Lojze Milnar.

Mi tiho gradimo . . .

Mi tiho gradimo, gradimo skrbno — jaz sem kot kamenje uporno, težko v zidovju barikade.

Na trupla gradimo, na mučeniško kri in ta temeljni kamen prav dobro drži bodočnosti barikado!

Mi lepimo z mozgom, trdimo z krvjo in to te stori nezmagljivo močno bodočnosti barikado!

En kamen prinese za zgradbo vsak . . . K poskušnji zdaj vodi gradilce korak: Naprej! Na barikado!

Prešerno vall se težka vojska sveta Ponosno se bliža . . . razbije se. Hurat! Razbije se ob barikadi!

Mi tiho gradimo, gradimo skrbno — jaz sem kot kamenje uporno, težko v zidovju barikade.

V. F. Centralizem in avtonomija.

Med meščanskimi strankami se vodi na videz ogorčeni boj glede dveh koncepcij o takojmenovanem jugoslovanskem vprašanju. Gotove stranke so osredotočile vse svoje besede na propagandi »centralizma« ali »unitarizma«, druge pa na obrambi »avtonomije«, ozir. samostojnosti posameznih jugoslovanskih narodov. Vse te stranke se, samoobsebi umevno, sklicujejo na korist naroda, širokih ljudskih slojev, zlasti kmetov in delavcev, ker ti tvorijo ogromno večino volilcev.

Centralisti (demokratje, radikalci, srbski zemljoradniki, samostojneži, socialni demokratje in kar je še takih) pravijo:

Bila bi velikanska nesreča za Hrvatce, Slovence in Macedonce, če bi ohranili, oziroma si ustvarili svojo plemensko samostojnost, svoj poseben jezik, če bi ostali omejeni za svoje potrebe na svoje lastne finance, če bi bili v nujni obrambi svojih meja pred pohlepni sosedji omejeni na svoje lastne vojake. Sploh je ena najnerodnejših reči na svetu biti sin majhnega naroda, ker majhnemu narodu ni pomoči, ker ga njegovo pičlo število ovira in mu naravnost onemogoči večji kulturni, gospodarski in politični razmah. Da bi torej mogli s pridom napredovati, v čim krajšem času postati velik narod, ki se bo lahko razširil čez svoje sedanje meje, ki bo eventualno, ko napoči ta doba, izkrcal svoje oborožene zastopnike kje v Afriki, da poučujejo zamorce o jugoslovanski kulturi, moči, slavi; če hočemo te velike cilje doseči, se moramo čimprej znebiti slovenskega jezika in drugih takih domačih pridelkov, moramo zavrniti vse, kar bi dišalo po kakršnikoli samostojnosti: politični, upravni, kulturni, intelektualni. Ker so Srbi osvoboditelji Hrvatov, Slovencev, Macedoncev, Črnogorcev, ker so oni najspodobnejši med vsemi Jugoslovenci, ker jih je največ in so pri Antanti najbolj znani, je potrebno kratkoma spraviti vse skupaj v Belgrad. Tu se bo razvilo veliko središče, recimo naš Pariz, pravi kulturni civilizatorski, razumniški, gospodarski center jugoslovanskega imperija. Ko bo povsod vladala enotna roka, enotna postava, enotno vojaštvo, enotna policija, enotna financa, enotno uradništvo, enotna izobrazba, eventualno tudi enotna vera, pride veliki čas izveličanja za vse Jugoslovane: kmetijstvo se bo povsod razvijalo po enotnem najmodernejšem sistemu, industrija bo cvetela — paradiž za delavce, inteligenca se bo lahko udejstvovala na neizmernem prostoru od St. Ilja do Dževdželije. Tudi nadvse koristne naprave, kakor n. pr. banke, bodo imele najširše polje dela in bodo lahko še veliko več »zaslužile« kot sedaj.

Toda gorje! pravijo centralisti, če nočete tako, kakor vam mi priporočamo. Srbi so sicer potrpežljivi ljudje, toda tudi njihove potrpežljivosti je lahko konec. Tedaj nastopi »amputacija«. Izključili bodo Hrvaško in Slovenijo iz »jugoslovanske zajednice« in tedaj bo po nas. Pridemo zopet v roke Nemcem, Lahom in Madžarom in še bridko se bomo jokali po zgubljenem jugoslovanskem paradižu.

Temu ni tako, pravijo avtonomisti. Za vsem tem besedičenjem o velikem, mogočnem, slavem in bogatem enotnem jugoslovanskem narodu tiči le težnja za srbsko nadvlado, za gospodar-

skim izsesavanjem naših dežel. Centralizem prinaša s seboj korupcijo, vzhod, opanke, nekulturo, batine, militarizem, brezzakonje, gospodarsko uničenje. Rešiti nas more le neodvisna hrvaška kmečka republika, pravi Radić in pa slovenska avtonomija z deželnim zborom v Ljubljani, pravijo naši klerikalci in njihovi sorodniki. Čez svoj denar moramo sami razpolagati, naši vojaki morajo služiti v slovenskih kasarnah, slovenski jezik smo podedovali po svojih očetih, on je lep in blagoglasen. Zato ga moramo ljubiti, spoštovati, občudovati in v njem razviti svojo pristno domačo slovensko kulturo do viška. Če se bomo te poti držali, bomo srečno živeli na zemlji med narodi in pred Bogom.

Med centraliste spada večji del srbskih politikov, med avtonomiste, ozir. neodvisnike pa večji del hrvaških in slovenskih politikov. Med njimi divja ljut boj. Sicer, hvala Bogu, še ni obležal v tem mesarskem klanju niti eden srbski, hrvaški in slovenski odlični mož, vendar je obležalo precej ljudstva.

Kako se naj vede, kako se naj obrne v tem kočljivem položaju naše delavno ljudstvo: delavec in kmet? Centralizem ponuja nebesa in grozi s pogubo, avtonomizem ponuja paradiž in grozi s peklom. Mož, povejte mi po skušnjaji, kje se laglje ognem zmot.

Delavno ljudstvo mora predvsem voditi svojo samostojno politiko. Meščanske stranke, ki se sedaj tepo okoli avtonomije in centralizma, ne krvavijo za ljudski blagor, ampak se potijo za sebe, za svoj dobiček, za svojo moč, za svojo vlado nad ljudstvom. Oni zastopajo sebe in ozek krog kapitalistov, bankirjev, trgovcev, veleposestnikov in drugih takih »pridobitvenih« slojev.

Srbske meščanske stranke so v ofenzivi in hočejo spraviti celo državo pod skupno šajkačo srbskih pridobitvenih krogov. Hrvaške in slovenske meščanske stranke pa so v defenzivi in se hočejo znebiti srbskega pritiska s tem, da si v slovenski avtonomiji, ozir. hrvaški republiki zagotovijo neomejno gospodarstvo nad hrvaškim in slovenskim ljudstvom. To je torej vse skupaj kapitalistični prepir za denar in za moč. Naš delavec in kmet, ki čuti na svoji koži centralistična nebesa demokratov, samostojnežev in pajdašev, tudi še ni zgubil iz spomina klerikalnega avtonomističnega paradiža iza dni Zaloške ceste. Kaj znajo centralisti, to čutimo s tako popolno argumentacijo, vsak dan na svoji grbi, da je odveč vsako njihovo nadaljnje dokazovanje v prihodnjih letih, kaj znajo klerikalci, o tem so nas tudi tako korenito prepričali za časa svoje vlade, da nam ni nikdar več potrebno osvežiti spomina.

Zato mora delovno ljudstvo vzeti svojo politiko v svoje roke. Naš delavec in kmet, ki tvori ogromno večino prebivalstva države, ki danes praznujeta 1. maj, praznik dela in mednarodne solidarnosti, sta v težkih skušnjah končno spoznala, da jih hlapčevanje kapitalističnim strankam vodi v pogubo. Zato se bosta osvobodila in postavila na svoje noge. *Konfederacija svobodnih republik južnih Slovanov, kjer bo vladalo delavno ljudstvo*, je veliki realni, svetli cilj kmeta in delavca. K temu cilju bosta šla v trdni združnosti. Velike fraze pa prepuščata meščanskim strankam.

Sprehodi po Rajhenburgu.

Ako prideš po cesti iz Vidma proti Rajhenburgu, zagledaš nad kolodvorom visoko na hribu mogočen grad — samostan trapistov, ki so znani po čeli Evropi kot tvorničarji dobre čokolade in finega likerja. Ustanovitelji tega samostana so bili Francozi, ki so po nesrečni vojni z Nemci l. 1870 bili izgnani iz Francije, pribežali k nam, si kupili star grad in ga preuredili v samostan. Ogromno je bogastvo trapistov. Veleposestvo obsega krasna polja, obširne gozdove in lepe vinograde. Tudi hlevi so polni dobro rejene živine. Poleg tega jim pa še tvornice za čokolado in liker donašajo ogromne dobičke. Drugače se oni ne pečajo z zunanjim svetom, saj

niti govoriti ne smejo. Samo ob času volitev prihajajo v dolgih vrstah s sklenjenimi rokami, da oddajo svojo kroglico v skrinjico — kakor jim pač veli opat. Kljub velikemu bogastvu, ki se vsako leto večja, so trapisti zelo brezobzirni v borbi za povečanje svojega bogastva. Ker ne morejo sami v lastni režiji obdelovati ogromnega posestva, dajejo posestvo v najem malim kočarjem pod pogojem, da polovico pridelka odda trapistom. Pred revolucijo l. 1848. so graščaki zahtevali desetino od kmeta, trapisti pa zahtevajo pet desetin.

Pri vsem tem bogastvu ne vzdržujejo niti ene humanitarne institucije, za dobrobit ljudstva, ki ga izkoriščajo, ne

zrtvujejo niti drobtinice, ki preostaja na njihovi mizi.

Druga zanimivost Rajhenburga je nova cerkev. Res krasna stavba, ki pričča o umetnosti stavbenika. Tudi farovž, kaplanija in mežnarija so lepa poslopja. Blizu teh pa je kopa črnih lesenih barak (nekdanje ujetniške barake) v katerih stanujejo sužnji trb. premog. družbe — rudarji. Kaki kontrasti! V gradu trapisti, v barakah rudarji, v lepih hišah župnik in veletrgovec, v borih kočah kmet! Zakaj taka razlika? Saj se mučita kmet in delavec več ko pa župnik ali veletrgovec. Vsak dan se bori s tajnimi zemeljskimi silami rudar, ki iz naročja zemlje trga črni demant in celo življenje ga spremlja pomanjkanje. Zakaj je svet tako nevhvaležen, da kmetu in delavcu, ki producira vse, kar civilizirani človek potrebuje za življenje, ne poplača njihovega truda?

Da, krivičen je današnji družabni red, krivični so oni, ki ga zagovarjajo, rablji proletarcev so oni, ki ga s silo branijo.

Rudnik v Rajhenburgu je šele v razvoju, pričakovali smo, da bo trb. prem. družba, ki je na račun delavstva obogatela, poleg modernih tehničnih naprav poskrbela tudi za moderna higienska stanovanja za rudarje. Toda varali smo se. Gradijo se zopet velike kasarne, v katerih bodo rudarske družine stanovale stisnjene ena ob drugo. Samcevi so natlačili kar po 30 v eno sobo. Motil bi se, kdor bi mislil, da trb. prem. družba pri skopuštvi štedi pri stanovanjih. Ne, bolj zloben je njih načrt. Oni računajo takole: Čim neprijaznejša so stanovanja, tem raje bodo zahajali v gostilno in tem manj bodo imeli časa in še manj pa volje za lastno iz-

obrazbo, tem lažje bo vladati nad njimi. Kantina in restavracija so že davni gotovi, medtem, ko o kopalnici ni ne duha ne sluha. Tudi bolnišnice še niso pričeli graditi. Seveda pri takih razmerah ni niti misliti na lokale za knjižnice in predavanja in vendar nekaj idealnih sodrugov sanja o ustanovitvi dramatičnega odseka, tamburaškega zbora in pevskega zbora itd.

Začetek tukajšnjega rudnika sega nazaj v l. 1860. Rudnik je bil prvotno last nekega tukajšnjega kmeta. Okolo l. 1880 je prešel rudnik v last berolinskega grofa Oprasdorfa. Zaposlenih je imel 25—30 delavcev. Ker je bil pa rudnik vsled terenskih težkoč in vsled slabe uprave pasiven, ga je l. 1905 prodal s kapitalom bolje obložen trb. premog. družbi. Toda tudi trboveljska ni povečala obrata. Šele l. 1918 se je na pritisk vlade začelo misliti na izkoriščanje tega rudnika, kjer je danes zaposlenih do 800 delavcev. Rajhenburg se šele razvija in kakor kaže, bo v par letih eden največjih rud. revirjev v Sloveniji. Celotno Trbovlje bodo ostale za njimi. Koliko žrtev bo zahteval? Koliko bo tistih, ki bodo odšli iz Rajhenburga brez svojih udov, nesposobni za nadaljine delo? Koliko družin bo izgubilo tukaj hranilca, koliko otrok očeta? Da Rajhenburg ne bode za delavstvo nebesa, jamči že firma trb. prem. družba, katero smo spoznali iz izkušenj v Trbovljah, Hrastniku in Zagorju. In vendar bo postal naš dosedaj nepoznani Rajhenburg slaven. Poznali ga bodo na borzah internacionalni kapitalisti, da prinaša ogromne dobičke. Poznalo ga bo delavstvo po slabih zasluhkah, ki jih daje trboveljska družba, in poznali ga bomo mi vsi kot moderno grobnico — modernih sužnjev.

Urška 5. Polbrecht Frau

Eto budet poslednji rešiteljni boj...

Mi smo planili iz srca zemlje,
nas so izbruhnile črne gore,
nas so rodila siva morja,
nas so dojila brezkrajna obzorja,
nas — deco bodočnosti!

Mi vsi smo prišli iz dna, iz dna,
in solnce smo zrl in poklekneli
smo predenj — očeta — in ga molili...
A prišli ste vi in nam solnce ukrali,
kot krte ste v rove nas črne pognali,
v temo pod zemljo.

Pa v duših naših je solnce ostalo,
in v dušah nas je solnce pozvalo,
kot bilka v polju, v vrtu cvet,
in zdaj smo na mestu. Vsi, močni in smeli,
pod božjim solncem se bomo objeli
Otroci zemlje.

Mi, črni in jaki, in žejni in goli,
vi, blede slabiči, bogati, oholi,
mi, gladni solnce, vanj verujoči,
vi, trudni luči, pred njo bežoči,
otroci cerkva in palač —:

Tako se objamemo sredi sveta
in zemlja bo v svojih tečajih ječala
in gora bo v svojem osrčju bučala,
prepevale himne nam vihre morja,
nam:
Deci iz srca zemlje.

Mi gremo težko pot
čez sužnjih časov krivice,
do svete človeške pravice,
mi gremo sveto pot.

Ta pot gre v mračno dalj
do carske stolice nasilja
in predno dospemo do cilja,
bo še premnogi pal.

No, ko smo blizu vrat,
bo brez topov milijonskih
in brez trobent jerihovskih
sesul se vrazji grad.

Ej, vi grajščaki, bogataši,
ej, vi nečimerni ljudje,
zredili so vas žulji naši,
pot vaš, in solze, vas poje.

Za vas smo zidali te grade,
v zase stene temnih ječ,
vam smo sejali žid livade,
a sebi trn, osat pereč.

Vam peli k piru so zvonovi
in blagoslavljal vas je pop,
kot žene, hčere nase surovi
k vam vlačil je biričev trop.

A ko po selih se razlegal
je glada stok in jok otrok,
do vaših trdih src ni segel
in kruh ni pal iz vaših rok.

Nad brezzaščitnim ste narodom
vso svojo pokazali vlast,
kot črv se zvijal pred gospodom
je v mukah podlih, duši v slast.

Res, vašim krivdam ni ga kraja
in krvoločnosti ni mej,
no, solnce vaše zdaj zahaja
in vzhaja naše, glej ga, glej!

Da, naši zdaj gore kresovi;
grmad je polna širna dalj;
to je svetilnik k luki novi,
za vas je plače dan nastal!

„DELAVSKE NOVICE“ izhajajo vsak petek.

Uredništvo in upravništvo: Turjaški trg 2.

Letna naročnina . . . . . 120 K

mesečna naročnina . . . . . 12 K

Posamezna številka 3 K.

Delavska predstava v ljubljanskem
dramskem gledališču. Na predvečer
Prvega maja, v nedeljo 30. aprila, se
bo vršila v narodnem dramskem
gledališču v Ljubljani delavska predstava
Ivan Cankarjeve farse »Pohujšanje v
dolini Šentflorjanski«. Cena vstopnic
je polovična. Vstopnice se dobe v
predprodaji v tajništvu splošne delav-
ske izobraževalne zveze »Svobode« za
Slovenijo v Ljubljani v Židovski ulici
štev. 1, l. nadstropje.

S o d r u g i !

V upravnem svetu »Slovenske Ban-
ke« sede složno Velenemci: Westen,
Scherbaum, Woschnagg itd. s Vseslo-
venci: dr. Lipoldom, dr. Krameriem,
ministromi n. r., Vladimirom Arkom,
Antonom Kristanom itd. Storite isto!
Proti enotni fronti mednarodnega ka-
pitala enotno fronto izkoriščanih!

Sodrug! zbirajte za tiskovni sklad!